1386 (2021-2022) – Nr. 1
ingediend op 12 augustus 2022 (2021-2022)

Verslag van de gedachtewisselingen

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door Sofie Joosen, Tinne Rombouts en Chris Steenwegen

over het stikstofakkoord

verzendcode: LAN

Vlaams Parlement

Samenstelling van de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid:

Voorzitter: Bart Dochy.

Vaste leden:
Arnout Coel, Cathy Coudyser, Karolien Grosemans, Sofie Joosen, Joris Nachtergaele;
Leo Pieters, Stefaan Sintobin, Frieda Verougstraete-Deschacht;
Bart Dochy, Joke Schauvliege;
Emmily Talpe, Bart Van Hulle;
Mieke Schauvliege, Chris Steenwegen;
Ludwig Vandenhove.

Plaatsvervangers:
Allessia Claes, Maaike De Vreese, Bert Maertens, Nadia Sminate, Tine van der Vloet;
Roosmarijn Beckers, Els Sterckx, Suzy Wouters;
Jo Brouns, Tinne Rombouts;
Tom Ongena, Bart Tommelein;
Jeremie Vaneeckhout;
Maxim Veys.

INHOUD

I. Gedachtewisseling van 27 april 2022 5
1. Toelichting door Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme 6
2. Toelichting door Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw 7
3. Bespreking 8
3.1. Stefaan Sintobin 8
3.2. Tinne Rombouts 9
3.3. Gwendolyn Rutten 11
3.4. Chris Steenwegen 12
3.5. Arnout Coel 14
3.6. Ludwig Vandenhove 15
3.7. Minister Zuhal Demir 16
3.8. Minister Hilde Crevits 17
3.9. Leo Pieters 18
3.10. Mieke Schauvliege 18
3.11. Tinne Rombouts 19
3.12. Gwendolyn Rutten 19
3.13. Stefaan Sintobin 20
3.14. Ludwig Vandenhove 21
3.15. Chris Steenwegen 21
3.16. Minister Zuhal Demir 22
3.17. Gwendolyn Rutten 23
3.18. Leo Pieters 23
3.19. Mieke Schauvliege 23
3.20. Arnout Coel 23
3.21. Tinne Rombouts 24

II. Gedachtewisseling van 4 mei 2022 24
1. Bespreking 25
1.1. Mieke Schauvliege 25
1.2. Tinne Rombouts 26
1.3. Stefaan Sintobin 28
1.4. Gwendolyn Rutten 29
1.5. Wilfried Vandaele 31
1.6. Bruno Tobback 33
1.7. Bart Van Hulle 34
1.8. Bart Dochy 35
1.9. Minister Zuhal Demir 36
1.10. Chris Steenwegen 40
1.11. Gwendolyn Rutten 40
1.12. Bruno Tobback 41
1.13. Tinne Rombouts 41
1.14. Bart Dochy 42
1.15. Gwendolyn Rutten 42
1.16. Minister Zuhal Demir 43
Gebruikte afkortingen 44
Bijlage: zie dossierpagina van dit stuk op www.vlaamsparlement.be

Op 9 maart 2022 werd in de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid een eerste, hybride gedachtewisseling gehouden met Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het stikstofakkoord (van de Vlaamse Regering). Naar aanleiding van deze gedachtewisseling konden de leden vooraf schriftelijk vragen indienen. Verslaggever was Sofie Joosen.

Het verslag van deze vergadering (*Parl.St.* Vl.Parl 2021-22, nr. 1318/1) en de bijlage met vragen vindt u op de dossierpagina van dit document.

Na deze gedachtewisseling besloot de commissie om de minister van Landbouw en de minister van Leefmilieu samen uit de nodigen voor een nieuwe gedachtewisseling.

Op 27 april 2022 werd daarom een tweede gedachtewisseling georganiseerd over het stikstofakkoord, met zowel minister Hilde Crevits als Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme. Naar aanleiding van deze gedachtewisseling konden de leden vooraf schriftelijk vragen indienen. Minister Zuhal Demir bezorgde de leden van de commissie voorafgaandelijk haar antwoorden op de schriftelijke vragen (zie de dossierpagina van dit verslag).

Aangezien de commissie nog enkele vragen wou voorleggen aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, werd er op 4 mei 2022 een derde gedachtewisseling georganiseerd.

Leden van de commissie Leefmilieu waren ook uitgenodigd om deel te nemen aan deze gedachtewisselingen.

Verslaggevers waren Tinne Rombouts en Chris Steenwegen.

De bijlage met de vooraf ingediende schriftelijke vragen en de antwoorden van de minister vindt u op de dossierpagina van dit stuk op www.vlaamsparlement.be.

I. Gedachtewisseling van 27 april 2022

De *voorzitter* opent de vergadering en schetst de werkwijze voor de gedachtewisseling.

De leden konden vooraf vragen bezorgen aan beide ministers. Minister Crevits heeft in een eerdere vergadering uitgebreid geantwoord op deze vragen. Minister Demir heeft op haar beurt gisteren schriftelijk haar antwoorden bezorgd op de vragen van de leden en zal de gedachtewisseling inleiden met een algemene beschouwing, gevolgd door nog enkele antwoorden van minister Crevits. Hierna krijgen de commissieleden het woord.

Stefaan Sintobin stelt dat de parlementsleden de kans moeten krijgen om het document van vijftig pagina's dat minister Demir pas de avond voor de vergadering bezorgde, op een degelijke manier door te nemen.

Minister *Zuhal Demir* geeft aan dat het voor de administratie en het kabinet een huzarenstukje was om alle, vaak technische, vragen vanuit het parlement te beantwoorden. Ze begrijpt dat de parlementsleden het document eerst nog willen doornemen en is bereid om terug te keren naar het parlement voor een tweede bespreking. Ze spreekt ook haar dank uit aan alle mensen die het voorbije jaar achter de schermen heel hard op dit dossier hebben gewerkt.

1. Toelichting door Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Minister *Zuhal Demir* benadrukt dat de Programmatorische Aanpak Stikstof (PAS) deze legislatuur het moeilijkste dossier is binnen haar bevoegdheden. Ze brengt in herinnering dat het Krokusakkoord van de Vlaamse Regering vertaald is naar een ontwerp-PAS en momenteel voorwerp is van een openbaar onderzoek. De minister stipt aan dat ze veel belang hecht aan openbare onderzoeken en dat ze alle bezwaren die in dergelijke onderzoeken binnenlopen, grondig doorneemt.

In het akkoord worden van zowel de industrie als van de intensieve veeteelt inspanningen gevraagd. Er wordt gewerkt met een generieke regeling. Boven op deze regeling moeten er bijkomende inspanningen worden geleverd in vijf gebieden: de Kalmthoutse Heide, de Maten, de Mechelse Heide, de Voerstreek en het Turnhouts Vennengebied. In deze gebieden is getracht zoveel mogelijk te werken met landinrichtingswerken (plaggen, waterkwaliteitsingrepen en afgraven waar nodig) en daar waar men de landbouwer kon sparen, heeft men dat ook gedaan. In het Turnhouts Vennengebied was dat moeilijk. Om die reden heeft men Piet Vanthemsche aangeduid als intendant om samen met de landbouwers na te gaan hoe zij bijkomende inspanningen kunnen realiseren, samen met de stuurgroep die daar is opgericht en die ook is erkend door de landbouworganisaties.

Minister Demir wijst erop dat stikstof, doordat je het niet ziet of ruikt, een heel abstract gegeven is, waardoor de vooropgestelde maatregelen moeilijk uit te leggen zijn. Ze wil bovendien vermijden dat Vlaanderen wordt geconfronteerd met een vergunningsstop en dus moet op termijn het nodige worden gedaan. Een Nederlandse rechter heeft recent bepaald dat de verlaging van de maximumsnelheid op de snelweg van 130 naar 100 kilometer per uur niet meer ingezet kan worden om elders meer stikstof te kunnen uitstoten.

Het akkoord bestaat uit zes krachtlijnen: vermindering van de uitstoot, sociaal flankerend beleid, een meststop in de waardevolle SBZ-gebieden (SBZ = speciale beschermingszone) vanaf 2028, met uitzondering van de huiskavels, een investeringsplan om aan natuurherstel te doen, een nieuw beoordelingskader voor nieuwe vergunningsaanvragen en ten slotte het werk van de intendant in het Turnhouts vennengebied. De minister vraagt specifieke aandacht voor een aantal belangrijke zaken, ten eerste het sociaal flankerend beleid. Het is belangrijk dat er een correcte vergoeding komt voor de bedrijven die sluiten. Die vergoeding wordt berekend op basis van het inkomen, de looptijd van de vergunning, de economische toestand van het bedrijf en de waarde van de infrastructuur en de gronden. Landbouwbedrijven die vrijwillig vroeger sluiten, kunnen rekenen op een bijkomende vergoeding, boven op de waarde van het bedrijf. Investeringen in de landbouw worden ook ondersteund met extra landbouwmiddelen en er wordt voorzien in sociale begeleiding. Het is belangrijk dat dergelijke vergoedingen tijdig worden betaald. Er is dan ook expliciet aan de administratie gevraagd om dat op een vlotte en ondernemersvriendelijke manier af te handelen.

Ook de nieuwe drempels om vergunningsaanvragen te beoordelen zitten in openbaar onderzoek. Voor de uitstoot van ammoniak wordt een drempel van 0,025 procent ingevoerd, voor uitstoot van NO_x is dat 1 procent. Dit zal jaarlijks worden gemonitord en als de uitstoot gedaald is, kunnen de drempels ook verbeteren. Op die manier wil de minister zo snel mogelijk perspectief bieden aan de sector.

Wat de boerderij van de abdij van Averbode betreft, geeft minister Zuhal Demir mee dat de oranje brief in het najaar van 2014 is verstuurd, met de melding dat het bedrijf een impactscore van ongeveer 30 procent had. Op 12 februari 2015 heeft het bedrijf een vergunning gekregen van de Vlaams-Brabantse deputatie voor een uitbreiding, met bijna een verdrievoudiging van het aantal dieren. Daarna

is er een herziening van de berekening gebeurd. Op 22 september 2015 heeft de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) telefonisch contact opgenomen om te melden dat het landbouwbedrijf na de herberekening een rode impactscore had. Dergelijke werkwijze vindt de minister vreemd. De minister beschikt niet over verdere informatie.

2. Toelichting door Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw

Minister *Hilde Crevits* gaat in op de vragen van de commissieleden. Een daarvan ging over de begeleiding van de landbouwers. Landbouwers kunnen op eigen initiatief ondersteuning krijgen via de subsidiemaatregel vorming en advies, binnen het huidige en het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Als een landbouwer zicht wil krijgen op de eigen rentabiliteit is het van belang dat men individueel advies en trajectcoaching kan krijgen. Maar er is mogelijkheid tot vorming in groep.

Er zijn ook lerende netwerken, waarin landbouwers onder elkaar data, kennis en inzichten kunnen uitwisselen onder begeleiding van een expert. In deze netwerken kan ook de rentabiliteit in functie van de terugverdientijd van de investeringen in de veehouderij bekeken worden. Dat vraagt wel een stabiel vergunningenkader, aldus de minister, anders krijgt men instabiele berekeningen. Er bestaan ten slotte ook budgettaire mogelijkheden om projectoproepen te lanceren die specifiek betrekking hebben op die problematiek.

Er was ook een vraag over de ondersteuning van Boeren op een Kruispunt. De minister licht toe dat er eind vorig jaar extra middelen werden voorzien en dat er nog extra versterking onderweg is. Dat betekent dat er nu ook psychologische ondersteuning kan worden geboden aan de betrokken land- en tuinbouwers. Ze wil nog eens herhalen dat, wie dat nodig heeft, een laagdrempelig aanspreekpunt vindt in Boeren op een Kruispunt. Zij kunnen een heel belangrijke rol spelen wanneer er specifieke expertise nodig is. Men werkt op een discrete en onafhankelijke manier, samen met psychologen die heel snel inzetbaar zijn, en die voeling hebben met de eigenheid van de landbouwsector, aldus nog de minister.

Er werd gevraagd naar de mogelijke impact op zorgboerderijen. Minister Crevits merkt op dat er in de conceptnota geen onderscheid wordt gemaakt tussen zorgboerderijen met dieren en gewone veehouderijen. Er zijn dus geen algemene uitzonderingsregels voor zorgboerderijen. Het departement heeft hierover tot op vandaag nog geen vraag gekregen van zorgboerderijen die een subsidie ontvangen in het kader van de subsidiemaatregel voor zorgboerderijen. Dit is een aandachtspunt in het verdere traject en zal worden opgevolgd door transitiemanager Riccy Focke.

Minister Crevits benadrukt dat bedrijven die slechts een zeer beperkte stikstofuitstoot hebben, vrijgesteld worden van reducerende maatregelen. Het gaat in deze specifiek over bedrijven die een jaaremissie hebben van minder dan 500 kilogram ammoniak, en een impactscore die lager ligt dan 0,025 procent. Bestaande bedrijven die hier niet onder vallen en van wie de vergunning de komende jaren afloopt, kunnen opnieuw vergund worden zonder een passende beoordeling te moeten ondergaan, op voorwaarde dat ze geen netto bijkomende stikstofuitstoot veroorzaken, en zich inschrijven in de generieke reducties. De minister wil dit voldoende duidelijk maken aan de landbouwers: men kan dus ook zonder passende beoordeling een nieuwe vergunning krijgen, maar men moet zich dan inschrijven in het generieke traject dat afgesproken is.

Als minister van Innovatie vindt ze dat innovatie in alle sectoren, en zeker in de landbouwsector, een manier is om met de huidige en de toekomstige uitdagingen om te gaan. Het gaat daarbij om innovatie in de brede zin: op technisch vlak, op het vlak van bedrijfsmanagement en op het vlak van verdienmodellen. Binnen het stikstofakkoord heeft ze er dan ook op aangedrongen om daar voldoende budget voor uit te trekken. Deels zal dat budget worden aangewend voor onderzoek en ontwikkeling maar het grootste deel van de middelen is voorzien om innovatie in praktijk om te zetten en boeren er toegang toe te verlenen. De minister verwacht dat de commissie de vele innovaties zal omarmen en ze dringt er met minister Demir op aan dat de lijst met innovaties zo snel mogelijk de weg naar de praktijk vindt.

Wat de inspanningen in het kader van de lokale voedselproductie betreft, benadrukt de minister dat vooral de weerbaarheid en de rentabiliteit in functie van de voedselproductie bepalend is voor de begeleiding die boeren kunnen krijgen via de subsidiemaatregel vorming en advies. In het kader van het voorliggend GLB Strategisch Plan wijst ze ook op de maatregel Veranderen van verdienmodel. Die maatregel voorziet in eenmalige steun aan individuele landbouwbedrijven voor het opstarten of omschakelen van hun bedrijfsvoering naar een vernieuwd of duurzamer productiemodel, op basis van een aangepast en doordacht opstart- of omschakelingsplan. Deze vorm van ondersteuning is bedoeld om de implementatie van een vernieuwende, niet-gangbare bedrijfsstrategie op maat van het bedrijf te compenseren. In eerste instantie wil men boeren stimuleren die een antwoord willen bieden en willen meewerken aan de maatschappelijke, ecologische en economische doelstellingen. Er wordt normaal gezien gewerkt met forfaitaire bedragen van 20.000 en 40.000 euro, afhankelijk van de nieuw ontwikkelde activiteiten, zoals beschreven in het plan.

Minister Crevits gaat ook in op de vragen die zijn gesteld rond rode en oranje bedrijven. In de conceptnota PAS is op pagina 7 een bepaling opgenomen die het volgende stelt: "van de 58 veehouderijen staan er 18 niet langer op de lijst wegens stopzetting, aflopende vergunning, verplaatsing, omvorming enzovoort". Dat is een belangrijke bepaling, omdat de Vlaamse Regering er dus ook rekening mee heeft gehouden dat een aantal van die 58 veehouderijen grote inspanningen doen om niet meer rood te zijn. Ze begrijpt dat een aantal bedrijven vindt dat zij ook inspanningen hebben gedaan, en dat zij evenmin op die lijst thuishoren. Ze raadt deze bedrijven aan om te reageren op hun individuele situatie. Er zal dan worden bekeken of er bijsturing nodig is. Het is dus mogelijk om hun situatie te bespreken, en ze veronderstelt dat ook de VLM inspanningen zal doen om elk dossier grondig te bekijken.

3. Bespreking

3.1. Stefaan Sintobin

Stefaan Sintobin betreurt dat het uitgangspunt van dit dossier de Europese richtlijnen en het stikstofarrest zijn, en dat men zich daar nu naar schikt. Hij herinnert zich een debat over een eerder dossier waarin onder meer de N-VA-partijvoorzitter en andere partijleden vonden dat rechters te activistisch zijn. In dit dossier is het stikstofarrest blijkbaar heilig.

De vele media-aandacht voor de boerderij van de abdij van Averbode heeft ook een positief effect voor het hele debat. Mensen die dit dossier niet hebben gevolgd, zijn nu plots gealarmeerd. Bovendien komen er nu verschillende volksvertegenwoordigers in de commissie pleiten voor het behoud van de boerderij van de abdij van Averbode. Averbode is slechts een van de vele landbouwbedrijven die zich in deze penibele situatie bevinden. Het lid verwijst naar een kippenkwekerij die 800.000 euro geïnvesteerd heeft om te kunnen voortbestaan maar toch een PAS-brief heeft ontvangen.

Het lid vraagt om hoe dan ook te stoppen met het versturen van brieven en eindelijk landbouwers op een menselijke manier te benaderen. Volgens minister Crevits kunnen rode bedrijven die een brief ontvangen, dit nog rechtzetten door bezwaar in te dienen. Maar, bij een persoonlijk bezoek van de administratie kan de landbouwer onmiddellijk in gesprek gaan en aangeven welke inspanningen zijn geleverd. De spreker heeft de indruk dat de administraties niet het lef hebben gehad om rechtstreeks contact op te nemen met die bedrijven. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat een aantal landbouwers heel fel reageren, vindt hij, en heeft begrip voor hun reactie.

Het lid is ook verbaasd dat er wordt verwezen naar gegevens van 2015, wetende dat er door landbouwbedrijven de zeven daaropvolgende jaren verschillende verbeteringen zijn doorgevoerd. Ook de boerderij van de abdij van Averbode heeft de jaren na 2015 heel wat investeringen gedaan, staat te lezen in de media.

De antwoorden van minister Demir gaan vooral in op heel wat technische vragen, maar het lid wil de mensen waarover het gaat centraal stellen. De menselijke kant van het verhaal wordt immers onderbelicht, meent hij. Mensen krijgen plots een brief in de bus zonder extra uitleg, waarin te lezen staat dat men op zoek moet naar een andere vorm van tewerkstelling, en dat hun levenswerk beëindigd wordt. Hij denkt ook aan oudere landbouwers die een bloeiend bedrijf willen kunnen nalaten aan hun kinderen. Hij betreurt het dat daar op geen enkele manier rekening mee wordt gehouden.

Hij vraagt zich tot slot af hoe het kan dat een bedrijf dat nog geen rood bedrijf was, en zware financiële inspanningen heeft geleverd, alsnog rood kleurt en toch dient te sluiten. Hij leest in de antwoorden van de minister dat men zich baseert op modellen. Dergelijke modellen zijn op papier gemakkelijk op te stellen, maar men staat niet stil bij de impact, aldus Stefaan Sintobin. Het lijkt hem verstandiger om bedrijven die rood dreigen te worden, eerst te bezoeken, en met de landbouwer in kwestie te bekijken welke inspanningen er al zijn gedaan, niet alleen financieel maar ook menselijk. Hij heeft in elk geval weinig begrip voor de manier waarop de Vlaamse Regering omgaat met de landbouwers.

3.2. Tinne Rombouts

Tinne Rombouts dankt de ministers voor hun antwoorden. Het lid is zeer bezorgd over de impact van dit akkoord, die volgens haar vele malen groter is voor de landbouw dan voor andere emissiebronnen. Vanuit die bezorgdheid heeft ze in het actualiteitsdebat van 24 februari 2022 op drie elementen gewezen.

Het lid haalt een eerste element aan: het stikstofakkoord is gebaseerd op wetenschappelijke modellen met een groot aantal aannames, onzekerheden en standaarden. Hoewel deze modellen wetenschappelijk op punt staan, kunnen deze sterk verschillen van de situatie in de praktijk. Vanuit die optiek pleit het lid ervoor om zoveel mogelijk te duiden en onzekerheden weg te nemen, maar ook om met de nodige omzichtigheid en nuance te handelen wanneer men overgaat tot besluitvorming.

Een tweede element is de eenzijdige benadering van de Kritische DepositieWaarde (KDW). Ook vandaag antwoordt de minister dat de KDW heel strikt moeten worden bewaakt, zoniet zal er schade zijn. Het lid wijst erop dat dit niet de juiste interpretatie is. De KDW duidt op een 'mogelijke' schade: KDW geeft aan bij welke mate van stikstofdepositie wordt aangenomen dat niet langer op voorhand kan worden uitgesloten dat er een risico is dat de kwaliteit van het habitattype wordt aangetast. Er is dus geen lineair verband tussen de KDW en het bereiken van de doelstellingen.

Het lid ziet ook een reeks andere factoren die een impact kan hebben, en die momenteel niet mee in overweging worden genomen. Kan men aan mensen vragen inspanningen te leveren, zonder zekerheid dat men daarmee de doelstellingen bereikt? Niet alleen de maatregelen, maar ook de vooropgestelde doelstellingen, moeten dus kritisch onder de loep worden genomen, aldus Tinne Rombouts.

Het lid plaatst daarnaast ook vraagtekens bij de gebruikte gegevens. Er zijn bedrijven die nooit eerder het signaal hebben gekregen rood te zijn. In 2014 zijn er brieven verstuurd naar een reeks rode bedrijven en in 2015 zijn er bijsturingen gebeurd waardoor de lijst met rode bedrijven is ingekort. Het is dus onmogelijk dat een bedrijf door een aangepaste berekeningswijze in 2015 (voor de eerste keer) rood is geworden. Als dat de informatie is die de minister heeft gekregen, dan wil het wil het lid inzage krijgen in die informatie. Dit is immers tegenstrijdig met de informatie uit het verleden en de wijze waarop de herberekeningen zijn gebeurd.

Dat er bovendien van de 41 rode bedrijven geen goede situatieschets is gemaakt, is betreurenswaardig. Het lid merkt op dat dit haalbaar moet zijn geweest voor de administratie. Ondertussen hebben er ook heel wat van de 41 bedrijven extra investeringen gedaan en van de overheid een vergunning gekregen. Dat is positief want ze stoten minder uit. Het lid gaat ervan uit dat dit op zijn minst in rekening wordt gebracht. Welke cijfers zijn er meegeteld voor de andere bedrijven? Het kan immers dat ook daar investeringen in ammoniakemissiearme stalsystemen niet in rekening zijn gebracht. Hoe zal dit rechtgezet worden?

Ondertussen is het openbaar onderzoek gestart en kan men bezwaren indienen. Daarvoor moeten bedrijven natuurlijk wel weten wat hun impactscore is en hoe die berekend wordt. De 41 rode bedrijven hebben een brief gekregen over hun impactscore, maar daarin staat niet vermeld wordt welke inputgegevens en berekeningswijze zijn gehanteerd. Tinne Rombouts vraagt de minister om die 41 rode bedrijven informatie te bezorgen over de wijze waarop de berekening is gebeurd en welke cijfers daarvoor zijn gebruikt. Op die manier kunnen ze gericht aangeven waar er fouten zitten. Ze vraagt om dit ook voor alle andere bedrijven te doen.

Tinne Rombouts heeft de zoekzones de afgelopen jaren al meermaals onder de aandacht van minister Demir gebracht. Ze zijn destijds mee afgebakend omdat de allocatie van de doelstellingen nog niet volledig afgerond was. In het antwoord van de minister is te lezen dat dit een continu proces is. Omgekeerd stelt ze vast dat er in alle berekeningen gerekend wordt met de situatie van 2015. De zoekzones zijn niet geschrapt voor allocaties die nadien zijn gebeurd. De impact van zoekzones is nochtans groot. Ze vraagt de minister om ook daarover de juiste cijfers te krijgen. Hoeveel zoekzones kunnen er geschrapt worden aangezien er extra allocaties zijn gebeurd? Welke timing stelt de minister voorop? Dat is belangrijk voor de algemene doelstellingen, maar ook voor de individuele herberekeningen.

De stikstofdiscussie heeft ook een enorme impact op de voedselproductie, waar men in Vlaanderen trots op mag zijn. De kwaliteit is hoog en er wordt op een duurzame manier geproduceerd. De mondiale uitdaging is er alleen maar groter op geworden en Vlaanderen moet zich de vraag stellen welke positie het wil en kan innemen om de voedingsuitdaging aan te gaan. Wat is de toekomstvisie van Vlaanderen op de landbouw en hoe zal die waargemaakt worden? De onzekerheid voor landbouwers gaat verder dan alleen maar hun erf: banken willen niet langer de investeringen financieren die de overheid hen oplegt.

De Vlaamse Regering heeft zich geëngageerd om een socio-economische impactstudie op te laten maken. In het antwoord van de minister leest Tinne Rombouts dat wetenschappers en adviesverleners aangeven dat dit bijzonder moeilijk is, maar dat is geen reden om dergelijke studie niet te maken. Zo'n socio-economische

impactstudie is belangrijk voor regering en parlement om beslissingen te kunnen nemen. Wanneer zal deze studie opgemaakt worden?

De minister voorziet een tussentijdse evaluatie van de PAS in 2026. De mogelijke toepassingen van emissiereducerende maatregelen zijn niet massaal in de rundvleessector. Er is wel heel wat onderzoek en het is de bedoeling om extra technieken te laten erkennen. Helaas zit er vertraging op het Wetenschappelijk Comité Luchtemissies Veeteelt (WeComV) en op het administratief team. Het risico bestaat dus dat bedrijven investeren in reducerende maatregelen, maar in 2026 toch extra maatregelen opgelegd krijgen. Hoe kan gegarandeerd worden dat de businessmodellen niet onderuitgehaald worden na een evaluatie in 2026?

Inzake de opkoopregeling voor de varkenssector is expliciet gevraagd om de stikstofruimte die vrijkomt door het stopzetten van bedrijven, te verrekenen in de generieke taakstelling voor de blijvers. Maar er is nooit een doelstelling van 30 procent uitstap vooropgesteld. Er is gezegd dat er verwacht werd dat 30 procent misschien gehaald zou worden met een vrijwillige opkoopregeling. Kan de minister bevestigen dat die 30 procent geen aparte doelstelling is? Is de minister bereid om de extra inspanningen die de varkenshouderijsector doet, doordat mogelijk een aantal bedrijven vrijwillig uitstapt, in rekening te brengen van de bijzonder hoge doelstellingen die van de varkenshouderij worden verwacht?

Tot slot betreurt het lid het antwoord van de minister over het Turnhouts Vennengebied. Het kaartje geeft geen inzage op perceelsniveau. Voor de landbouwers daar is het niet duidelijk of ze al dan niet onder de perimeter vallen. Ze vraagt de minister om hierover zo snel mogelijk duidelijkheid te scheppen.

3.3. Gwendolyn Rutten

Gwendolyn Rutten heeft er begrip voor dat dit een moeilijk dossier is en respecteert dat er getracht wordt een oplossing te zoeken om erger te voorkomen. De problemen in Nederland duiden op de ernst van de situatie, maar ook op de absolute noodzaak om in dit dossier heel nauwkeurig en weloverwogen in een rechtszeker kader te werk te gaan. Zich op juridisch wankel ijs begeven in dergelijk dossier kan als een boemerang terugkeren.

Het lid wenst in te gaan op het dossier Averbode. De abdij van Averbode is voor haar regio, het Hageland, belangrijk. Tegelijkertijd is Averbode slechts een van de vele bedrijven die zich in dergelijke situatie bevinden. Het lid merkt bovendien op dat dit dossier hier vandaag kan besproken worden omdat de abdij zelf met dit nieuws naar buiten is gekomen. Bij de andere rode bedrijven moet het lid hun privacy respecteren, al bemoeilijkt dat haar werk als parlementslid.

In 2014 hebben de paters van Averbode een brief ontvangen met de melding dat ze een oranje bedrijf zijn. Die kleur komt overeen met een impactscore van 31 procent en geldt niet alleen – volgens de brief – voor de speciale habitatbeschermingszones, maar zelfs voor potentiële habitattypes. Op basis van de oranje code heeft de provincie Vlaams-Brabant in februari 2015 een vergunning afgeleverd. Op zich is dat logisch, al spreekt Gwendolyn Rutten zich niet uit over de vergunning as such. In tegenstelling tot rode bedrijven, kunnen oranje bedrijven vergunningen krijgen. Verder kan een vergunning een oranje bedrijf nooit rood maken. Er worden immers omkaderende voorwaarden opgelegd in een dergelijke vergunning. De minister heeft dit net in haar antwoord ook zo gesteld.

In september is een herkwalificatie gebeurd en op basis daarvan – nadat de vergunning was afgeleverd – werd het toch rood. Op basis van welke criteria werd dat beslist? Dat is de vraag die verschillende parlementsleden zich stellen, maar ook de betrokkenen en de samenleving. Men heeft het bedrijf immers rood gemaakt

door de parameters en de zoekzones te draaien. Heeft men rekening gehouden met de voorwaarden in de vergunning? Als iemand in februari een vergunning krijgt, staan de nieuwe stallen er immers niet in maart. Het lid verwijst naar het begin van haar tussenkomst en stelt dat men hiermee de rechtszekerheid ondergraaft.

Deze herkwalificatie wordt – tot grote verbazing van het lid – meegedeeld met een telefoontje. Een bedrijf dat dermate economisch en toeristisch belangrijk is voor de streek, wordt noch met een mail, noch met een aangetekend schrijven, noch met een gewone brief op de lijst met rode bedrijven gezet. Van het telefoontje is bovendien geen spoor: wat is er gezegd geweest? Welke argumenten zijn aangehaald?

Het stikstofakkoord dat dit voorjaar werd gesloten, bepaalt dat alle bedrijven die in 2015 rood waren, vervroegd zullen moeten sluiten. Volgens het lid was de boerderij van de abdij van Averbode op dat moment niet rood en vallen zij dus niet onder deze bepaling.

Het parlementslid vervolgt met het probleem van de fruitteelt in natuurgebied. De bedrijven in kwestie hadden de garantie gekregen dat ze hun activiteiten gedurende twee generaties konden verderzetten, maar dat zou met het stikstofakkoord worden ingekort. Het gaat hier dus over mensen die plots van de ene op de andere dag zouden moeten stoppen. Het lid is ervan overtuigd dat er oplossingen voorhanden zijn en vraagt de minister om aandachtig te zijn voor deze particuliere situatie.

Tot slot gaat het lid in op de brief die eind maart werd verstuurd naar de rode bedrijven. Ze apprecieert de openheid van beide ministers daarover. Volgens hen laat de brief toe om te corrigeren maar dan moet men dat ook duidelijk zeggen. Als er naast Averbode nog bedrijven zijn die nooit hebben geweten dat ze van oranje naar rood zijn gegaan, die nooit een brief hebben gekregen over die herkwalificatie, die nooit de kans hebben gekregen om in een verbeteringstraject te stappen, is de overheid het aan zichzelf verplicht om te kijken of de theoretische administratieve situatie wel klopt met de werkelijke situatie. Het lid stelt bijgevolg voor om de brief die eind maart verstuurd werd, te beschouwen als informatief en dat de betrokkenen via het openbaar onderzoek kunnen reageren. Immers, indien men de indruk wekt dat er al beslist is nog voor het openbaar onderzoek moet beginnen, dan bouwt men dit beleid op juridisch drijfzand. Dat zegt niet alleen het lid, maar ook eminente juristen. Ofwel doet men een openbaar onderzoek en trekt men nadien de conclusie, ofwel doet men geen openbaar onderzoek, is de beslissing genomen en moet men voorzien in een juridisch decretaal kader. Hoe kan men nu weten wat men moet aanvechten en aan welke criteria men moet voldoen als er niet eens een regel is?

Het lid vat haar vragen samen. Kunnen de ministers duidelijkheid scheppen over de criteria? Kan men duidelijk maken of de situatie van die bedrijven klopt met het afgesproken kader? Kunnen beide ministers bevestigen dat elk dossier zal worden beoordeeld op feiten en op de werkelijke situatie? Kunnen beide ministers bevestigen dat er helemaal nog niets definitief beslist is over de stopzetting van de landbouwactiviteiten in Averbode en andere?

3.4. Chris Steenwegen

Chris Steenwegen haalt aan dat het PAS-dossier een lange voorgeschiedenis heeft. In 2015, toen de vorige PAS is beslist, wist iedere betrokkene dat die juridisch geen stand zou houden. De juridische adviezen maakten dat ook duidelijk maar werden door de ministers naast zich neergelegd. Gedurende de jarenlange discussies voorafgaand aan de voorlopige PAS is er bovendien heel hard geprobeerd om de lijst

met rode bedrijven in te perken en de criteria en zoekzones aan te passen. Ongeveer zestig bedrijven bleven rood.

De beleidsmakers die ervoor kozen om een PAS-regeling te maken die iedereen in de onzekerheid zou storten, dragen dus een zeer grote verantwoordelijkheid. Ondertussen is men bijzonder veel vergunningen blijven uitreiken op basis van gebrekkige wetgeving.

Het lid benadrukt nog eens de definitie van een rood bedrijf. Een rood bedrijf heeft zo'n grote impact en ligt zo dicht bij kwetsbaar natuurgebied, dat er geen andere keuze is dan de stopzetting van de veeteelt en/of andere activiteiten, of dan een verplaatsing. Alleen maar de oranje bedrijven konden via investeringen hun impact verlagen. Voor rode bedrijven is een stopzetting of verplaatsing de enige optie.

Het lid stelt zich vragen bij de concrete toepassing hiervan. Net zoals collega Rutten is hij verbolgen over het nieuws dat een beperkt aantal bedrijven toch van oranje naar rood is geëvolueerd. Dat was noch uit de conceptnota noch uit de toelichting af te leiden. Er is altijd gezegd dat de rode bedrijven al lange tijd op de hoogte waren van hun rode code en ook rood zouden blijven. Er is nooit gezegd dat oranje bedrijven rood zouden kunnen worden. De spreker vreest dat dit een enorm debat gaat uitlokken en rechtsonzekerheid gaat creëren. Groen wil een aantal onzekerheden wegwerken, niet om het beleid te ondergraven, niet om de noodzakelijke hervorming van de veehouderij tegen te houden en ook niet om de discussie die al meer dan tien jaar bezig is, opnieuw te voeren. Dat is misschien de intentie van anderen, maar zeker niet van Groen. Het stikstofakkoord moet dus worden uitgevoerd en dat vereist juridische zekerheid en duidelijkheid.

Het lid heeft net zoals Gwendolyn Rutten een band met Averbode. Groen heeft in het verleden vaak gepleit voor een visie op de veehouderij. Een bedrijf zoals dat in Averbode heeft volgens Groen investeringen gedaan die in de juiste richting gaan. Men heeft 2,5 miljoen euro geïnvesteerd op basis van een vergunning, een passende beoordeling en in overleg met alle diensten. De abdij heeft altijd de synergie tussen de landbouw en de omringende natuur gekoesterd en bewaard, getuige daarvan hun sterke betrokkenheid in het dossier van het landschapspark de Merode. Die inbedding is heel belangrijk.

De manier waarop dit gelopen is, stoot de spreker dan ook enorm tegen de borst. Chris Steenwegen is op de boerderij geweest en heeft de abt gesproken. Men kan zich daar geen telefoontje herinneren. De abt dacht dat het een grap was, maar het is realiteit. De brief die de minister gestuurd heeft, is nietszeggend. Vorige keer kreeg men nog een toelichting over hoe men oranje geworden was, maar deze brief zegt alleen dat men een rood bedrijf is en in 2025 de deuren moet sluiten. Als men om bijkomende informatie vraagt, krijgt men die niet.

Er is contact genomen met de heer Focke, voormalig directeur van Boeren op een Kruispunt. Hij antwoordde dat men maar bezwaar moest indienen. Op basis waarvan? Het bedrijf heeft geen enkele informatie waarom het plots rood werd. Men heeft geen enkel inzicht in de berekening. Hoe kan men dan een grondig bezwaar indienen? Op basis waarvan moet men dan argumenteren? Er zijn maatregelen genomen, de veebezetting is lager dan de vergunning. Er zijn meer maatregelen genomen dan in de vergunning waren opgelegd, precies om de zekerheid te hebben dat men binnen het stikstofkader werkte. De spreker begrijpt echt niet waarom alle informatie bot geweigerd wordt. De jonge boeren die het bedrijf uitbaten, die op basis van de nieuwe vergunning zijn begonnen, hebben heel het bedrijf toekomstgericht omgebouwd, en zitten nu in complete onzekerheid. De spreker vindt dat getuigen van een totaal gebrek aan respect.

Het eerste wat volgens het lid nu moet gebeuren is het gesprek aangaan met de boeren wiens bedrijf van oranje naar rood is veranderd en hen inzage geven in de berekeningswijze. Chris Steenwegen rekent op het engagement van beide ministers.

3.5. Arnout Coel

Wat *Arnout Coel* helder wil krijgen, is wanneer de herkwalificatie van oranje naar rood juist gebeurd is, omdat dat voor mensen wraakroepend is. Mensen die dachten dat ze in een bepaalde situatie zaten en daarop hun bedrijfsvoering hadden gebaseerd, krijgen nu andere informatie. De abdij van Averbode is hiervan het symbooldossier aan het worden, maar er zijn ook nog enkele andere bedrijven, aldus de spreker. Was dat in 2022 of gebeurde het bij de herberekening in 2015? Toen is men van 130 à 135 rode bedrijven naar 58 gegaan en er wordt van uitgegaan dat een 80-tal bedrijven oranje geworden is. Maar nu blijkt, zo begrijpt Arnout Coel althans, dat toen ook enkele oranje bedrijven geherkwalificeerd zijn naar rood. Hij vraagt of hij dit correct geïnterpreteerd heeft, en of er dan iets fout is gelopen. Er is toen blijkbaar geopteerd om niet opnieuw brieven te sturen, maar de bedrijven telefonisch in te lichten.

Op de vraag of er in 2022 een nieuwe berekening is gemaakt, schudt minister *Zuhal Demir* alvast van nee.

Arnout Coel treedt verder zijn collega's bij dat de veertig overblijvende bedrijven individueel begeleid moeten worden. Veertig is volgens hem een overzichtelijk aantal, wat een administratie ertoe in staat moet stellen de bedrijven op een menselijke manier te benaderen in plaats van te antwoorden dat ze maar een bezwaar moeten indienen als ze niet akkoord gaan. Te horen krijgen dat je bedrijf in 2025 moet sluiten, heeft immers een enorme impact. Men wordt zelfs gestimuleerd om al in 2023 dicht te gaan, want dan is de vergoeding groter. Een aanpak op maat is in dat geval echt nodig.

De spreker gaat ook nog in op de potentie van innovatieve maatregelen om stikstofreducerend te werken voor bedrijven die wel mogen openblijven maar hun stikstofuitstoot fors moeten verminderen. Er wordt heel sterk gefocust op de ammoniakemissiearme stalsystemen als de zaligmakende oplossing, maar technologie evolueert. Zo zijn er heel wat ontwikkelingen in de sector, zoals stikstofstrippers, die beter zijn voor het milieu. AEA-stallen (AEA= ammoniak-emissiearme stalsystemen) mogen dan misschien goed zijn voor de stikstofreductie, ze zijn nadelig voor het dierenwelzijn en milieu.

Beide ministers hebben aangegeven dat het de bedoeling is om een wetenschappelijk comité samen te stellen. Het lid vraagt zich af wanneer dat comité er zal zijn, zodat nieuwe technologieën beoordeeld kunnen worden en toegevoegd aan de PAS-lijst. Zo beschikken landbouwers over een ruimer instrumentarium om hun bedrijfsvoering aan te passen en hun reductie op zo'n manier te reduceren dat het ook economisch rendabel blijft. Want, zo benadrukt hij, het gaat hier om bedrijven en ondernemers van wie de Vlaamse Regering inspanningen en investeringen vraagt. Die moeten ook terugverdiend kunnen worden.

Het lid vraagt daarnaast duidelijkheid aan de ministers over MAP 6+. De sector wil dat dit dossier – dat ook al enige tijd aansleept – vooruitgaat, zodat men weet binnen welke set maatregelen de bedrijfsvoering georganiseerd moet worden. Er bestaan immers heel wat linken tussen MAP 6+ en het stikstofdossier.

Tot slot wenst het lid duidelijkheid over het intern salderen. Wat mogen bijvoorbeeld gemengde bedrijven met een varkens- en melkveestapel doen? Kan een landbouwer ervoor kiezen om zijn varkensstapel helemaal af te bouwen en dat dan

compenseren door een andere bedrijfstak uit te breiden, net om te zoeken naar een evenwicht tussen reducties en economische rendabiliteit?

3.6. Ludwig Vandenhove

Ludwig Vandenhove heeft al enkele weken de indruk dat de oppositiepartijen, die in principe kritiek moeten leveren, eerder in de meerderheid zitten dan in de oppositie. Als hij merkt hoe gretig bepaalde landbouworganisaties op dit moment de landbouwers oproepen om zoveel mogelijk bezwaren in te dienen, moet hij toegeven dat milieuorganisaties daar nog een puntje aan kunnen zuigen.

De spreker voelt zich niet geroepen om een technische discussie te voeren. Techniek is belangrijk, maar niet op de eerste plaats het werk van politici. Bovendien wil hij eerst de bundel van minister Demir kunnen doornemen die de avond voordien pas in de mailboxen belandde.

In tegenstelling tot wat zijn collega van het Vlaams Belang zegt, is het lid niet van mening dat het stikstofakkoord er gekomen is omdat Europa dat wil, maar wel omwille van de gezondheid van de burger. De stikstofproblematiek is een heel belangrijk debat over de leefomgeving en de gezondheid van de burger, en hij betreurt het dat dat aspect veel te weinig benadrukt wordt. Hij hoort sommige collega's, waaronder mevrouw Rombouts, zeggen dat er eerst een socio-economische impactstudie moet komen en begrijpt daaruit dat, mocht het stikstofakkoord economisch problematisch zijn, het niet kan doorgaan. Of dat dan slecht is voor de gezondheid van de burger of voor de omgeving, daar wordt eigenlijk niet op ingegaan.

Het lid kent het dossier van Averbode – althans op toeristisch en educatief vlak – goed. Hij voelt zich niet geroepen om er gedetailleerde uitspraken over te doen, want weet niets over de technische achtergrond. Hij is ook van mening dat wanneer men in de media en het Vlaams Parlement over elk dossier even lang gaat debatteren als over Averbode, de tegenstanders van het stikstofakkoord hun slag zullen thuishalen. Dan zal er volgens hem immers niets beslist worden. Vooruit is matig tevreden over het stikstofakkoord; sommige zaken kunnen veel beter, maar er is tenminste een akkoord.

Het lid benadrukt ook de menselijke kant van de zaak, maar het stoort hem dat dat menselijke aspect gebruikt wordt en, door sommige partijen, altijd meer misbruikt wordt om het akkoord, of elke beslissing errond, te torpederen.

Een ander argument dat hij vaak heeft gehoord, is dat de banken niet meer willen investeren gezien de onzekerheid in de sector. Volgens hem hadden de banken – en zeker bepaalde banken – dat beter al veel eerder gedaan. Banken zeggen dat trouwens niet alleen tegen landbouwers. Mensen die dagelijks in hun stad of gemeente rondlopen, weten dat elke kleine ondernemer op dit moment ongelooflijk veel problemen heeft om geld van een bank los te krijgen. Hij wil dus niet dat deze algemene problematiek verengd wordt tot de landbouwsector om ervoor te zorgen dat het stikstofdossier niet goedgekeurd wordt.

Er moet nu fors doorgewerkt worden. Het lid wil aan beide ministers vragen om de eventuele fouten van de administratie recht te zetten, ervoor te zorgen dat ze niet meer gebeuren en op te treden tegen de betreffende administraties of ambtenaren. De landbouwbedrijven moeten daarnaast de kans krijgen om hun bezwaren te formuleren. Maar hij huivert ervan om over individuele dossiers te spreken, want dan weet men wel waar men vertrekt, maar niet waar men uitkomt.

Minister Crevits heeft nogmaals duidelijk gezegd dat ze gelooft in innovatie. Dat doet de heer Vandenhove ook. Maar die innovatie zal er niet voor zorgen dat er geen stikstofakkoord nodig is. Hij wil dan ook dat we ophouden met de sector en

de betrokken landbouwbedrijven wijs te maken dat innovatie alles zal oplossen. Volgens hem zijn én innovatie én het stikstofakkoord nodig.

Net zoals mevrouw Rutten is ook Ludwig Vandenhove bekommerd om de fruitteeltsector. Maar als hij moet kiezen tussen de fruitteeltsector – die in zijn regio heel belangrijk is – of het stikstofprobleem aanpakken, dan kiest hij voor het laatste. Uiteraard moeten de getroffen sectoren zo goed mogelijk opgevangen worden door hen reconversiemogelijkheden te bieden en financieel te ondersteunen, maar men moet consequent zijn.

De grootste zekerheid die de landbouwsector kan krijgen, is een overheid die doorgaat met dit akkoord, zo sluit de heer Vandenhove af. Hij wil de meerderheid dan ook oproepen om door te zetten en de betrokken bedrijven en de burgers de kans te geven om hun bezwaren in te dienen. Hij vraagt evenwel om niet in te gaan op de vertragingsmanoeuvres van bepaalde organisaties en bepaalde politieke partijen – ook uit de meerderheid – om dit stikstofakkoord te torpederen, zodat er tot de verkiezingen van 2024 geen beslissing zou komen.

De *voorzitter* vestigt er de aandacht op dat er een verschil is tussen bezwaren indienen om een regeling te verfijnen en het torpederen van een regeling.

3.7. Minister Zuhal Demir

Minister *Zuhal Demir* verduidelijkt enkele zaken. De zoekzones waar mevrouw Rombouts het over had, zijn een hulpmiddel om te bepalen waar binnen een SBZ de natuurdoelen gelokaliseerd kunnen worden. In Vlaanderen is niet elke gerealiseerde hectare natuur vastgelegd in de gewestelijke instandhoudingsdoelen. Daarom is via de zoekzones gezocht naar plaatsen waar – binnen een SBZ – deze natuur kan worden gerealiseerd. Eens die natuur gerealiseerd is, verdwijnen de zoekzones.

Minister Demir neemt aan dat er, aangezien er heel veel antwoorden aan de parlementsleden bezorgd werden, nog een vervolgbespreking zal volgen. Ze denkt dat het nuttig kan zijn dat de VLM door de commissie wordt gehoord om toe te lichten hoe ze de herberekening in 2015 hebben uitgevoerd. Voor de herberekening waren er 135 rode bedrijven. Dat heeft voor bijzonder veel commotie gezorgd. Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) heeft toen de zoekzones binnen een SBZ maximaal verplaatst, om het aantal rode bedrijven te verminderen. Met succes, want de lijst werd teruggebracht naar 58 rode bedrijven. Het probleem is dat er toen, door de verschuiving van die zoekzones, drie oranje bedrijven rood zijn geworden. Averbode is daar dus een van. Omdat minister Demir het zelf een hallucinant verhaal vond, heeft zij de administratie bevraagd over hoe men toen te werk is gegaan. Wat ze kan meegeven, is dat er op 22 september 2015 telefonisch contact is opgenomen met de landbouwbedrijven om te melden dat ze een rode impactscore hadden. Dat is daarna niet bevestigd per brief, hetgeen een roekeloze manier van werken is, aldus minister Demir.

Door de herberekening in 2015 bleven er 58 bedrijven rood. Die 58 werden nogmaals gecontroleerd waarna er 41 overbleven. Een deel van de bedrijven was namelijk gestopt en een aantal was ingestapt in het flankerend beleid. Minister Demir geeft aan dat er ook voor Averbode een herberekening is gebeurd. Maar op basis van de meest recente aangifte bleek dat het bedrijf intussen een impactscore heeft van 195 procent, hetgeen een gigantische impact betekent op de nabijgelegen SBZ.

De reden waarom er teruggegrepen werd naar 2015, is omdat het milieueffectenrapport (MER) uitging van dat jaar. Minister Demir betreurt het dat er alleen telefonisch contact is opgenomen met de betrokken bedrijven en heeft nu aan de VLM gevraagd om een eerste voorzichtige brief te sturen waarin wordt vermeld dat het

bedrijf in kwestie een rood bedrijf is. Die eerste brief is nu vertrokken. Het is de bedoeling dat de VLM de bedrijven die zo'n brief hebben gekregen, ook individueel contacteert om tekst en uitleg te geven. Dat zal dus in de loop van de komende weken gebeuren.

De minister merkt tot slot op dat er ook heel wat vragen waren over de WeComV en de nieuwe lijst met technieken. Dat is een erg belangrijk element. De juridische grondslag daarvoor zit vervat in het pakket van het MAP. De minister stelt voor dat het parlement een voorstel van decreet indient ter oprichting van de WeComV.

3.8. Minister Hilde Crevits

De tussenkomst van de heer Vandenhove verrast minister *Hilde Crevits*. De essentie van een openbaar onderzoek is net dat iedereen die zorgen of bezwaren heeft, deze kan indienen. Het doel is dus om het dossier te verrijken, in plaats van het te torpederen. Aangezien het niet eenvoudig is om zo'n bezwaar op te stellen, is het logisch dat men wordt begeleid. Dat gebeurt ook in andere dossiers.

Zodra de brieven zijn verstuurd en de lijst werd gedeeld, zal de transitiemanager Riccy Focke alle bedrijven opbellen. Het is elementair dat dat telefonisch en niet per brief gebeurt, vanwege het persoonlijke aspect. Zo kunnen de mensen meer uitleg krijgen, bijvoorbeeld over wat ze kunnen doen wanneer ze op de rode lijst beland zijn en het daar niet mee eens zijn.

Er zijn twee soorten bezwaren: er zijn bezwaren in het kader van het openbaar onderzoek en er is de brief waarin staat dat er met de VLM moet worden gesproken. Minister Crevits is blij dat minister Demir bevestigt dat iedereen persoonlijk uitleg zal krijgen. Ze verwijst ook naar een veel voorkomende misvatting dat rode bedrijven vervuilende bedrijven zijn. Dat klopt namelijk niet. Het heeft te maken met de ligging en de impact op de habitat. De VLM moet dat toelichten en dat zal in de komende weken effectief gebeuren.

De lijst met rode bedrijven is niet publiek om de landbouwbedrijven die vandaag rood zijn, te beschermen. Als bedrijven daar zelf mee naar buiten komen, is dat hun eigen keuze. Maar het is niet aan de VLM om die lijsten te publiceren. Als parlementslid kan men via bepaalde procedures wel strikt vertrouwelijk aan die informatie geraken. Ook de bezwaren zullen niet publiek worden gemaakt en zullen vertrouwelijk worden behandeld. Bedrijven moeten dus niet bang zijn om een bezwaar in te dienen.

De minister beseft hoeveel impact deze moeilijke beslissing heeft. Maar deze beslissing wordt genomen om de toekomst van de boeren veilig te stellen. Ze engageert zich ertoe om de regeling rond de opkoop van varkensboeren nog in 2022 en liefst zo snel mogelijk effectief in de markt te zetten. Er is nu een perfecte storm: de prijzen voor de varkens zijn laag, de voederprijzen zijn enorm hoog en er moet een inspanning worden geleverd om de stikstofuitstoot te doen dalen. Deze regeling staat overigens los van het hele stikstofakkoord. Het is een aanbod dat je aan varkensbedrijven doet om nutriëntenemissierechten (NER's) in te leveren. Dat aanbod kun je op eender welk moment doen, daarvoor hoeft er geen afgeklopt stikstofakkoord te zijn.

Dat is anders voor die rode bedrijven. Er zijn nu brieven gestuurd met de mededeling dat ze moeten stoppen in 2025. Dat kan pas als er daarvoor een decretale basis is gemaakt. Maar op zich is het geen slechte zaak dat er een brief is gestuurd, omdat bedrijven zo hun context kunnen leren kennen en kunnen reageren.

Tot slot wil minister Crevits de juridische basis voor de WeComV zo snel mogelijk goedgekeurd krijgen omdat de erkenning van die technieken bijzonder belangrijk is.

Bart Dochy zegt dat de juridische basis voor de WeComV zo snel mogelijk op de agenda van de plenaire vergadering moet worden geplaatst. Het is een voorstel van decreet dat in principe snel kan worden goedgekeurd. Ook de tekst van de decretale verlenging van de vergunning blijkt helemaal afgeklopt te zijn en kan worden meegenomen. Het zou een positief signaal zijn aan de landbouwsector dat ze de rechtszekerheid zullen krijgen voor de vergunningen die verlopen en een verlenging kunnen krijgen tot 30 juni 2024.

De parlementsleden krijgen het woord voor een tweede vragenronde.

3.9. Leo Pieters

Leo Pieters heeft de indruk dat minister Demir zich soms gedraagt als een bronstige stier in een gesloten koeienstal. Ze veroorzaakt met andere woorden paniek.

Het lid wenst dit te illustreren aan de hand van het voorbeeld van de boerderij van de abdij van Averbode. De boerderij heeft geïnvesteerd in een emissiearme vloer waarop de koeien staan. Een techniek die door het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) is goedgekeurd. Later, in het kader van handhaving, keurt een andere Vlaamse instelling deze techniek af. De spreker vindt dat onbegrijpelijk en merkt ook op dat dit niet alleen is gebeurd in Averbode, maar ook op verschillende andere landebouwbedrijven. Hierdoor durven heel wat boeren geen investeringen meer te doen.

Het lid vraagt zich af hoe de minister dat allemaal zal opvolgen. Volgens de minister is dat de taak van de VLM. Landbouwers zeggen dat de VLM en de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) onderling niet overeenkomen, hoewel het beide Vlaamse instellingen zijn. Wat voor impact heeft dat op de landbouwers?

Minister Demir vaardigt dus een maatregel uit, zaait paniek in de hele sector en moet naderhand de zaak proberen op te lossen met allerhande maatregelen. Die maatregelen komen veel te laat. De minister had vooraf moeten uitzoeken hoe ze moest communiceren en handhaven. Ook de lijst van innovatieve systemen had er allang moeten zijn. De controle gebeurt aan de hand van een modelberekening. Maar degenen die die berekeningen maken zijn nooit op het betrokken bedrijf geweest, zij baseren zich op data. Hoe komt het dat de minister met zo'n modelberekening een hele sector in paniek kan brengen en menselijk leed veroorzaakt? Dat snapt Leo Pieters niet en hij heeft er begrip voor dat ook de boeren dat niet meer begrijpen.

3.10. Mieke Schauvliege

Mieke Schauvliege deelt enkele bedenkingen en werpt ook een blik op de toekomst.

De maatregelen inzake stikstof die in het verleden werden genomen door de Vlaamse Regering waren onvoldoende om de Europese doelstellingen te halen. Men wist dus dat het vroeg of laat strenger zou moeten. De Vlaamse Regering moet hier een les uit trekken, namelijk dat als je niet kiest, je dubbel verliest.

Bovendien is het vooralsnog onduidelijk of men deze discussie niet binnen 10 jaar opnieuw zal moeten voeren. Welke garanties zijn er voor landbouwers dat men hiermee weldegelijk de doelstellingen haalt? Welke garanties zijn er voor landbouwers dat nieuwe, zware investeringen realistisch zijn? Het lid peilt ook naar de mate waarin andere milieu-uitdagingen die de landbouw zullen treffen, ook zijn meegenomen in deze maatregelen. Het lid denkt daarbij aan het MAP, aan de droogteproblematiek en aan drainages.

Ook het dataluik in deze is belangrijk. Niet alleen de kwaliteit van de data, maar ook het overzicht van de verleende vergunningen en de koppeling van vergunningsgegevens aan effectieve metingen blijken een groot probleem te zijn. Er is daardoor heel veel vertraging teweeggebracht in het uitwerken van een goede regeling. Welke acties – naast de oprichting van een WeComV – zullen de ministers nemen om hieraan tegemoet te komen?

Tot slot heeft het lid een vraag over het tijdschema. Wat is het concrete tijdschema om tot een definitieve beslissing te komen? Iedereen wacht op een snelle, goede en robuuste beslissing die garanties biedt voor de landbouw, de natuur en de gezondheid van de burgers, die standhoudt en die ervoor zorgt dat er wordt voldaan aan die Europese richtlijn, niet alleen in 2030, maar ook in 2050.

De *voorzitter* geeft aan dat de minister de vergadering moet verlaten, maar dat haar kabinetschef aanwezig blijft.

3.11. Tinne Rombouts

Tinne Rombouts dankt de ministers voor hun antwoorden. Ze gaat in op twee elementen. Volgens de berekeningen van de diensten zou de abdij een impactscore hebben van 195 procent. Deze score komt niet overeen met de impactscore wanneer de landbouwer in kwestie zelf de tool invult. Volgens de tool is de boerderij in kwestie zelfs geen rood bedrijf. Dit toont het belang aan van transparantie over de berekeningen en de inputgegevens van de administratie. Wanneer zullen de rode bedrijven de gegevens krijgen die ze nodig hebben om die impactscore te analyseren? Ook voor de andere bedrijven moet er volledige transparantie zijn.

Het lid gaat vervolgens dieper in op de zoekzones. Er wordt vandaag nog altijd met alle zoekzones van 2015 gerekend, waardoor men theoretische, torenhoge extra doelstellingen aan het opleggen is. Ze vraagt expliciet welke doelen extra gealloceerd zijn en welke impact dat heeft op de scenarioberekeningen en op de impactscoretool. Het lid neemt aan dat de minister daar nu niet onmiddellijk op kan antwoorden maar vraagt toch enige klaarheid over de timing.

3.12. Gwendolyn Rutten

Gwendolyn Rutten herhaalt haar ongenoegen over de manier waarop de administratie de boerderij van de abdij van Averbode op de hoogte heeft gebracht over hun rode impactscore. Hebben de andere drie bedrijven die van oranje naar rood zijn overgegaan wel een brief ontvangen?

Minister *Zuhal Demir* doet teken dat geen enkel bedrijf een brief heeft gekregen.

Gwendolyn Rutten vindt dit ongehoord. Voor rode bedrijven was er een kader uitgewerkt met begeleiding. Hoe zijn die rode bedrijven daarvan op de hoogte gebracht? Ze merkt op dat het niet de eerste keer is dat de Vlaamse administratie zo omgaat met dossiers die van groot maatschappelijk belang zijn. Men doet eigenlijk de paraplu open en zegt: "Ons werk is gedaan."

Het lid geeft aan nog altijd niet te begrijpen hoe enkele bedrijven in de loop van 2015 rood zijn geworden. Oranje bedrijven konden niet rood worden. Bovendien heeft men de zoekzones veranderd met de bedoeling om de lijst met rode bedrijven net in te korten. Ze wijst er ook op dat er in het geval van Averbode een vergunning met bijkomende flankerende maatregelen is afgeleverd. Heeft men daar überhaupt naar gekeken? Of heeft men alleen de zoekfuncties gewijzigd zodat er minder bedrijven rood kleurden? Heeft men gekeken naar de beperkende maatregelen die waren opgenomen in de vergunning? Die nieuwe stallen zullen daar immers nog niet gestaan hebben, aldus het lid. Als men dat niet gedaan heeft, dan weet men

dus niet of Averbode wel rood was in 2015 en dus vandaag volgens de bepaling van het stikstofakkoord, onder de versnelde uitstapregeling valt. Het lid is dan ook tevreden dat beide ministers aangeven dat er op individueel niveau in gesprek zal worden gegaan met de bedrijven zodat zij op tafel kunnen leggen welke maatregelen zij hebben genomen. Ze vraagt dat de ministers deze boodschap ook overbrengen aan de mensen van Averbode en de drie andere bedrijven.

Het lid merkt bovendien op dat er geen tegenstelling hoeft te bestaan tussen de volksgezondheid en de fruitteelt op eigen bodem zoals Ludwig Vandenhove aanhaalde in zijn tussenkomst. Integendeel, het zou maar al te gek zijn om appelen en peren te gaan importeren uit het buitenland omdat men het te ongezond vindt om ze hier te kweken.

Het parlementslid geeft minister Crevits gelijk: niemand heeft gevraagd om lijsten van bedrijven in de krant te publiceren. Een parlementslid moet wel zijn controlerende taak kunnen uitvoeren. Ze vraagt aan de voorzitter om de lijst van 2015 waarop men zich gebaseerd heeft om in september 2015 die telefoontjes te doen, te kunnen inkijken, alsook de lijst van 2022 waarop men zich dan gebaseerd heeft om het stikstofakkoord te maken. Dat mag onder de regels van vertrouwelijkheid die in het Vlaams Parlement gelden.

De *voorzitter* deelt mee dat hij de procedure zal starten met betrekking tot het opvragen en ter inzage leggen van vertrouwelijke documenten.

Hij merkt op dat de beide ministers zich engageren om inzage te geven in de dossiers van alle rode bedrijven, de berekening van de impactscore en dergelijke meer. De commissie kan tijdens de regeling van de werkzaamheden afspraken maken over een eventuele hoorzitting met de VLM, VITO en zelfs het ANB.

Tinne Rombouts wil naast de lijsten ook inzage krijgen in de achtergrond van de lijsten. Met welke elementen heeft men bijvoorbeeld geschoven om een ingekorte lijst van rode bedrijven te bekomen? Zij vindt het nog veel belangrijker om daarover een zicht te krijgen.

De *voorzitter* bevestigt dat de lijsten met de achtergrondinformatie zullen worden opgevraagd in het kader van de vertrouwelijke procedure.

3.13. Stefaan Sintobin

Stefaan Sintobin is geïnteresseerd in de manier waarop de lijst met rode bedrijven tot stand is gekomen. Hij betreurt het dat men berekeningen heeft gemaakt aan de hand van een model, zonder ooit een voet te zetten op een van die bedrijven. Welke criteria en gegevens zijn gebruikt voor de berekeningen?

De manier waarop de landbouwers op de hoogte zijn gebracht, via telefoontjes en brieven, vindt het lid ongehoord. Al in 2014 en 2015 heeft het lid de bevoegde minister gevraagd om niet zomaar brieven op te sturen, maar blijkbaar leert men niet uit fouten. De brieven, die nietszeggend zijn, brengen mensen in paniek. De VLM moet nu zo snel mogelijk een persoonlijk bezoek brengen aan de bedrijven in kwestie en hen op de hoogte brengen hoe men een bezwaar kan indienen.

Het lid verwijst ook naar een artikel van VILT met professor milieurecht Kurt Deketelaere waarin hij aanklaagt dat de PAS-brieven geen enkele juridische basis hebben. Kan de minister aangeven wanneer de VLM deze bedrijven die een PAS-brief hebben gekregen, zal bezoeken? De VLM zal wellicht wijzen op een gebrek aan personeel om deze bezoeken te doen, maar wanneer de VLM landbouwers moet controleren, zijn er werknemers genoeg zo blijkt.

Het lid richt zich ook tot Ludwig Vandenhove: bedrijven afraden bezwaren in te dienen is onbegrijpelijk. Hij vindt het verder erg dat de heer Vandenhove de opmerking maakt dat men niet te veel moet discussiëren over individuele dossiers en het menselijke aspect. De bespreking van individuele dossiers maakt duidelijk wat de gevolgen van het stikstofdossier zijn voor landbouwers, ook landbouwers die inspanningen hebben gedaan om hun stikstofuitstoot te verminderen.

3.14. Ludwig Vandenhove

Ludwig Vandenhove reageert dat hij er geen probleem mee heeft dat mensen een bezwaar indienen. Maar hij blijft bij zijn standpunt: het stikstofakkoord was nog niet koud of bepaalde landbouworganisaties riepen gretig op om bezwaar in te dienen. Dat heeft meer te maken met een georganiseerde actie dan met het individueel recht van burgers. Maar ook daar heeft het lid niets op tegen. Hij merkt toch op dat wanneer milieubewegingen dergelijke acties doen, het kot te klein is. Hij volgt Stefaan Sintobin wel in zijn opmerking dat de politiek moet beslissen, niet de rechtbanken.

Wat het menselijke aspect van deze discussie betreft, merkt het lid op dat ook hij veel landbouwers kent die in de problemen zitten. Maar dat leed is geen argument om niet door te gaan met het stikstofakkoord.

Het lid zegt ten aanzien van Gwendolyn Rutten dat hij duidelijk heeft gezegd dat men het stikstofprobleem moet oplossen. Parlementsleden hebben uiteraard het recht om concrete voorbeelden of dossiers aan te halen, maar men zou deze moeten gebruiken als voorbeeld om zaken aan te kaarten. Het lid blijft ook achter zijn uitspraken staan over de fruitsector. Er moeten regels komen om de stikstofreductie te realiseren en men moet de bedrijven die daardoor worden getroffen, zoveel mogelijk financieel-economisch ondersteunen, ook op psychologisch vlak. Dat laatste – psychologische ondersteuning – moet men trouwens trachten te voorzien voor elke Vlaming.

3.15. Chris Steenwegen

Chris Steenwegen verduidelijkt dat het telefoontje naar de abt waarnaar hij verwees, niet in 2015 maar recent plaatsvond, naar aanleiding van het bericht rond de rode kaart. De abdij was op geen enkele manier gewaarschuwd dat men een rode impactscore zou krijgen. Dat zou ook vreemd geweest zijn, want nadat men een vergunning had verkregen, heeft men investeringen gedaan, lang na het verschijnen van de rode PAS-lijst in 2015. Indien men had geweten dat er een rode kaart zou volgen, had men die investeringen niet gedaan.

Chris Steenwegen betreurt dat ook de recente melding over de rode impactscore per (gewone) brief is verstuurd en niet per aangetekend schrijven. Toch wil hij niet het intentieproces van de diensten maken, het gaat er vooral om klaarheid te scheppen. In dat verband wijst hij erop dat de minister omtrent twee dingen klaarheid kan brengen: de chronologie in dit dossier en het achterliggend proces bij de opmaak van oranje en rode lijsten.

Het lid uit tot slot zijn verbazing over de informatie die de minister deelde over de boerderij van de abdij van Averbode: toen het nog een oranje bedrijf was, had men een impactscore van 31 procent. Vandaag zou het bedrijf een impactscore van 195 procent hebben. Op basis van welke criteria en argumenten is die impactscore zo veranderd? Het lid merkt op dat de verschuivingen op de lijsten er gekomen zijn op vraag van de landbouworganisaties, in het kader van sociaaleconomische afwegingen. Bepaalde bedrijven hadden dus opeens een lagere impactscore, anderen een hogere. Dat is voor een ondernemer moeilijk te begrijpen. Bovendien, en hier sluit het lid mee af, hebben de betrokkenen daar geen enkele informatie

over gekregen. Tijdige informatie, overleg en gesprek hadden misverstanden en onnodige investeringen kunnen vermijden. Het is dus tijd dat er in overleg wordt gegaan met de betrokken bedrijven.

De *voorzitter* suggereert om de VLM uit te nodigen, zonder dat het de bedoeling is om individuele dossiers te bespreken. Het lijkt aangewezen om klaarheid te krijgen over de manier van werken door de VLM, VITO en anderen.

Minister *Zuhal Demir* merkt op dat de bespreking van vertrouwelijke dossiers achter gesloten deuren kan plaatsvinden.

Gwendolyn Rutten treedt de minister bij en stelt dat het parlement bij de bespreking van individuele dossiers, achter gesloten deuren kan vergaderen.

3.16. Minister Zuhal Demir

Minister *Zuhal Demir* zegt heel goed te beseffen kop van Jut te zijn, maar dat deert haar niet. Verschillende collega's hebben ook gewezen op positieve elementen in het akkoord, maar van één bepaalde partij heeft de minister nog nooit oplossingen gehoord.

Intussen is elke expert het erover eens dat er in Vlaanderen te veel stikstofuitstoot is. Samen met de Vlaamse Regering heeft de minister haar nek uitgestoken om oplossingen te vinden. Want, zo benadrukt de minister, men moet te allen tijde een vergunningenstop vermijden. Een dergelijke stop zou niet alleen een ramp zijn voor de landbouw, maar ook voor de gehele Vlaamse economie. En dus neemt de minister er alle verwijten bij. Maar wat de minister niet pikt is het verwijt dat het menselijke leed haar niet raakt. Ze beseft heel goed hoe moeilijk het is voor de betrokken landbouwers en hun gezinnen en gaat ook regelmatig op bezoek bij Vlaamse landbouwers.

De minister tracht dus te vermijden dat er chaos ontstaat. Om die reden bevat het stikstofakkoord maatregelen van diverse aard. De lijst met 41 rode bedrijven is daar een van, maar ook de vrijwillige opkoopregeling voor varkensboeren is een belangrijke maatregel. De varkenssector is daar bovendien zelf vragende partij voor, zoals minister Crevits heeft gesteld.

Het voorstel om de VLM, het ANB en alle anderen die in 2014 en 2015 betrokken waren te horen, verkrijgt de steun van de minister. Het is immers haar wens zo open en transparant mogelijk te zijn. Ze voegt daaraan toe dat de vele vragen over de gebruikte modellen best aan de wetenschappers van VITO worden gesteld. Zij hebben hard gewerkt aan deze modellen en beschikken over excellente wetenschappers.

Ze gaat ervan uit dat haar diensten alles correct berekenen. Maar, wat de kritiek op de telefonische contactname betreft, benadrukt de minister dat ze dit nooit op deze manier zou aangepakt hebben. De administratie had een brief moeten sturen. Uit het logsysteem blijkt dat de drie bedrijven in kwestie – die van rood naar oranje zijn veranderd – weldegelijk een telefoon hebben gekregen. Tijdens het telefoontje naar Averbode werd gevraagd of men wou instappen in een of andere vorm van flankerend beleid. In het logsysteem is genoteerd dat men dat niet zou doen en dat er later op zou worden teruggekomen, maar dat is niet gebeurd.

Van die 58 bedrijven rode bedrijven zijn er een aantal gestopt en een aantal ingestapt in flankerend beleid. De 41 overgebleven bedrijven hebben dus onlangs een brief in de bus gekregen met een loutere mededeling. Nu is het de bedoeling om die 41 bedrijven een voor een te bezoeken en hen uit te leggen hoe de berekening is gebeurd in 2015. Er werd herrekend om na te gaan of de bedrijven die in 2015

rood waren, vandaag nog altijd rood zijn. En dat klopt: in sommige gevallen is er meer uitstoot, maar diegenen die rood waren zijn rood gebleven.

De minister benadrukt dat er ook aandacht is voor kleinere landbouwbedrijven en voor biobedrijven. Het is niet de bedoeling om iedereen richting schaalvergroting te duwen.

Tot slot wijst minister Demir erop dat het openbaar onderzoek loopt en dat eenieder bezwaar kan indienen. De minister heeft daar helemaal geen probleem mee, maar men zal het probleem wel moeten oplossen. Op de vraag van Mieke Schauvliege of deze maatregelen voldoende zullen zijn, antwoordt de minister dat er een speciaal borging- en monitoringsysteem komt dat bijhoudt of de uitstoot al dan niet vermindert. Men zal dit jaarlijks monitoren en daarvan verslag uitbrengen aan het Vlaams Parlement. Uiteindelijk gaat het er ook om dat men – naast aandacht voor natuur en gezondere lucht – opnieuw op een rechtszekere manier kan vergunnen.

3.17. Gwendolyn Rutten

Gwendolyn Rutten heeft buiten dit dossier al naar de abdij van Averbode gebeld en ze stelde vast dat er heel rustig en op een ander tempo wordt geleefd waardoor men dus ook vaak telefonisch niet bereikbaar is. Het logboek van de administratie uit 2015 zal kloppen, denkt Gwendolyn Rutten, maar niemand weet wat er gezegd is, en ook niet wie men gesproken heeft, laat staan wat er concreet mee is gebeurd.

Het lid haalt nog een tweede aspect aan. Bij een herkwalificatie naar rood zou men denken dat de Vlaamse administratie de link legt en dat de bouwvergunning die is uitgereikt dus niet meer geldt. Ook dat was blijkbaar geen tweede telefoontje of schrijven waard. Gwendolyn Rutten wil dus horen van de administratie welke criteria men heeft gehanteerd om het bedrijf op de rode lijst te zetten.

3.18. Leo Pieters

Leo Pieters zegt dat de minister hem woorden in de mond legt. Niemand is tegen schone lucht of tegen de reductie van stikstof. Het gaat over de manier waarop de Vlaamse regering dit dossier aanpakt. De volledige landbouwsector is daarover aangedaan.

De minister kan het ongepast vinden hoe Vlaams Belang daarop reageert, maar ze is en blijft politiek verantwoordelijk.

3.19. Mieke Schauvliege

Mieke Schauvliege wil voorkomen dat de pijlen op de administratie wordt gericht. Ze wijst op de besparingsmaatregelen waardoor veel ambtenaren op hun tandvlees zitten. Er is beslist om een aantal controles niet meer te doen en de link tussen de vergunningen en een aantal toelatingen is geknipt.

Men zou vooral dat moeten evalueren en ervoor zorgen dat dit zich niet herhaalt.

3.20. Arnout Coel

*Arnout C*oel stelt dat het gaat over een drie-, vier- of vijftal oranje bedrijven die geherkwalificeerd zijn naar rood. Het feit dat deze bedrijven geen brief hebben ontvangen, lijkt eerder een operationele beslissing te zijn dan een gevolg van besparingsmaatregelen.

Het lijkt het lid interessant om de tijdlijn van het dossier met de betrokken personen helder te reconstrueren.

Tot slot betreurt het lid dat, ondanks zijn sympathie voor de betrokken landbouwer, het dossier van de boerderij van de abdij van Averbode tot meer begrip en commotie leidt. Dat is wrang voor alle andere landbouwers. Het is in het belang van alle boeren dat er een rechtszeker kader wordt gecreëerd zodat we vooruit kunnen. Het openbaar onderzoek is in dat opzicht de kans om de maatregelen nog te verfijnen.

3.21. Tinne Rombouts

Tinne Rombouts herhaalt haar pleidooi om de hele scope en de regelgeving te bekijken, en niet alleen de afzonderlijke dossiers. Vandaar ook haar vraag naar transparantie over de berekening van de impactscores: op die manier kan de volledige impact op de sector ten gronde worden bekeken. Ze gaat ervan uit dat de commissieleden ook door middel van vragen om uitleg kunnen terugkomen op de discussie, die volgens het lid zeker nog niet is afgelopen.

De *voorzitter* bevestigt dat dat ook niet de ambitie was van deze, overigens nuttige, commissievergadering. De commissie komt hier zeker nog op terug.

II. Gedachtewisseling van 4 mei 2022

Voorafgaand aan de gedachtewisseling hebben enkele leden vragen en opmerkingen over de vertrouwelijke documenten die ter beschikking zouden worden gesteld door het kabinet van minister Demir.

Stefaan Sintobin vraagt zich af wanneer deze documenten ter beschikking zullen worden gesteld.

Leo Pieters merkt op dat, ondanks het vertrouwelijke karakter van de documenten, sommige kranten gewag maken van de rode PAS-lijst.

Mieke Schauvliege stelt de vraag of ook de lijst met oranje bedrijven ter inzage zal liggen. Indien niet, wenst zij deze lijst ook op te vragen. Zullen de parlementsleden daarnaast ook inzage krijgen in de vergunning die gekoppeld is aan de discussie over de drie bedrijven?

Gwendolyn Rutten had ook begrepen dat het over de lijst van 2015 met de rode bedrijven zou gaan. Ze vraagt of de lijst van 2014 of begin 2015 met daarop 113 bedrijven ook ter beschikking kan gesteld worden. In 2015 gaat het om twee lijsten, namelijk een van januari en een van september. Dat zou dezelfde lijst moeten zijn als die van 2014 maar er circuleren verschillende cijfers over het aantal bedrijven die op de lijst staan, namelijk 113 en 135. Als er twee verschillende lijsten zijn, moeten ze allebei ter beschikking gesteld worden.

De *voorzitter* stelt dat de documenten normaal gezien op 5 of 6 mei 2022 ter inzage zullen worden gelegd zodat alle achtergrondinformatie gekend is voor de hoorzitting van 18 mei 2022 met het ANB, VITO, de VLM en het Departement Omgeving. Het zou de voorzitter verbazen dat de pers beschikt over de officiële lijst. Het gaat bovendien niet over de namen maar over de wijze waarop de lijst tot stand is gekomen en de communicatie daarover naar de landbouwers in kwestie.

De voorzitter verwijst ook naar de conclusie van de commissievergadering van 27 april 2022. Daarin werd afgesproken welke informatie zou worden opgevraagd bij het kabinet van minister Zuhal Demir. Er is toen afgesproken om de lijsten van 2014, 2015 en 2022 ter beschikking te stellen en alleen de lijst met de rode bedrijven, niet de oranje bedrijven. Mocht er nog bijkomende informatie nodig zijn, kan dat beoordeeld worden en aansluitend op de commissievergadering van 18

mei 2022 gevraagd worden. Extra informatie opvragen kan altijd, dat is het recht van het Vlaams Parlement.

Minister *Zuhal Demir* zegt dat alle beschikbare lijsten overgemaakt zullen worden. De minister benadrukt dat zij destijds niet betrokken was bij de opmaak van de lijsten door de VLM en de politiek. De minister stelt bijgevolg voor om alle vragen over het verleden op 18 mei 2022 aan de betrokkenen te stellen.

Bruno Tobback wil graag weten welke bedrijven op welke lijsten stonden in 2014 en 2015 en welke bedrijven na het opmaken van die lijsten nog vergunningen kregen om uit te breiden. Hij heeft de indruk dat de Vlaamse Regering in een aantal gevallen eerst een lijst opmaakte met problematische bedrijven om ze daarna uitbreidingsvergunningen te geven.

Minister *Zuhal Demir* zegt dat de Vlaamse Regering in verschillende van die dossiers geen vergunning heeft gegeven. Dat waren de provincies.

Bruno Tobback reageert door te zeggen dat het niet uitmaakt van wie de vergunningen kwamen. Die lijst was bij alle bestuursinstanties gekend.

De *voorzitter* geeft aan dat er wordt vooruitgelopen op de discussie. Deze informatie zal ook deel uitmaken van de achtergrondinformatie die opgevraagd zal worden. Mocht die toch ontbreken, zal daarop doorgegaan worden.

Mieke Schauvliege zegt dat het heel relevant is om te weten of die 113 of 135 bedrijven die op de eerste lijst stonden tussen 2014 en vandaag een vergunning kregen. Daaruit kan veel geleerd worden voor eventuele vervolgmaatregelen om een kwalitatief stikstofbeleid te voeren.

De *voorzitter* zegt dat in het dossier zal staan wanneer de laatste vergunning is verleend.

Gwendolyn Rutten merkt op dat het haalbaar moet zijn om zicht te krijgen op die vergunningen. In een later stadium moet het ook mogelijk zijn om de vergunningen zelf te bekijken. Dat zal wellicht bij de verschillende deputaties moeten worden opgevraagd. Het is evenwel telkens de Vlaamse administratie die advies geeft en dus weet zou moeten hebben of het al dan niet om een rood bedrijf gaat. Dat kan wel snel opgevraagd worden.

Bart Dochy geeft mee dat dat vervat zit in de dossiers.

1. Bespreking

1.1. Mieke Schauvliege

Mieke Schauvliege zegt dat er in het verleden te softe maatregelen zijn genomen waardoor er nu een inhaalbeweging moet gemaakt worden. De maatregelen die op tafel liggen, zijn bovendien geënt op 2030, terwijl de EU oplegt dat lidstaten tegen 2050 voor alle Europees beschermde natuurgebieden naar een goede staat van instandhouding moeten streven. Welke garanties zijn er met deze regeling dat dit een oplossing is richting 2050 en dat landbouwers dus rechtszeker en duurzaam kunnen investeren? Hoe zal dat gemonitord worden? Wat als er in 2030 wordt vastgesteld dat de doelstellingen niet worden gehaald? Zullen de oranje bedrijven daar in dat geval voor moeten opdraaien? In welke mate moeten die bedrijven daar nu al op voorbereid worden en hoe?

Het lid voegt daaraan toe dat ze graag zou weten in welke mate de 113 bedrijven gestimuleerd werden om nog snel een vergunning aan te vragen zodat men met

zekerheid een uitbreiding kon realiseren. Dergelijke scenario's moeten te allen tijde vermeden worden.

Het lid merkt daarnaast op dat er ook niet wordt getornd aan de eeuwigdurende vergunning. Hoe zal daarmee omgegaan worden?

Wat de 41 rode bedrijven betreft, wijst het lid op verschillende uitspraken van de betrokken ministers. Volgens minister van Leefmilieu Zuhal Demir kan er niet worden afgeweken van deze lijst terwijl minister van Landbouw Hilde Crevits bedrijven aanspoort om bezwaren in te dienen en daarmee aangeeft dat er nog ruimte is voor wijzigingen. Ook lokale besturen roepen op om maximaal bezwaren in te dienen, getuige daarvan het infoblad van de gemeente Aalter. Hoeveel marge is er nog om te sleutelen aan deze lijst? Welke gevolgen zou een dergelijke bijsturing hebben? Moeten de generieke maatregelen die tot 60 procent reductie zouden leiden dan ook bijgesteld worden? Hoe gaat de minister om met de oproep om maximaal bezwaren in te dienen?

Op 3 mei 2022 verscheen in De Tijd een artikel waarin gesteld wordt dat de bedrijven gelegen op de grens met Nederland geïmpacteerd worden door stikstof die uit Nederland komt en vice versa. Het lid vraagt de ministers hoe men met deze grensconflicten zal omgaan. Op welke basis wordt de vergunningverlening voorzien voor deze bedrijven?

Wat betreft de budgetten voor Natuur stelt het stikstofakkoord dat men de natuur wil verbeteren en de instandhoudingsdoelstellingen wil bereiken door gefaseerd te werk te gaan. Gezien de grote hoeveelheid projecten moeten prioriteiten worden gesteld. De conceptnota PAS geeft aan dat het onmogelijk is om met de huidige personeelsbezitting de projecten te kunnen aanvatten. Hoe zal dat aangepakt worden? Zal er extra personeel aangeworven worden? Wordt er geschoven in de prioritering?

Het lid gaat tot slot in op de MER-nota. Men zal bijvoorbeeld sterk inzetten op dure technologische oplossingen, hetgeen vaak geen brongerichte maatregelen zijn waardoor niet de creatie maar de uitstoot van emissie vermeden wordt. De verhoogde zuiveringstechnieken veroorzaken een verhoogd energieverbruik en verhoogde emissies van lachgas, hetgeen leidt tot een bijkomende uitstoot van broeikasgassen. Het MER geeft duidelijk aan dat de betekenisvolle broeikasreducties alleen bekomen kunnen worden bij een vermindering van de veestapel. Het stikstofakkoord opteert helaas voor het scenario waarbij volgens verwachtingen de minste broeikasuitstoot gerealiseerd wordt. Waarom wordt niet meer ingezet op de vermindering van de veestapel?

1.2. Tinne Rombouts

Tinne Rombouts zegt dat vandaag het gevoel leeft dat er onnauwkeurig en chaotisch gewerkt wordt ten aanzien van het levenswerk van mensen. De overheid moet tegen deze achtergrond mensen begeleiden en voorzien van correcte informatie.

De Vlaamse Regering heeft beslist om te werken met het referentiejaar 2015. Men gaat er dan ook van uit dat er gewerkt wordt met de gegevens die op dat moment (in 2015) voorhanden waren. Gisteren in De Afspraak heeft minister Demir heel formeel gesteld dat er gewerkt is met de lijst die opgesteld is in 2015. Uit de documenten van het openbaar onderzoek blijkt dat er wel gewerkt is met de dieraantallen uit 2015, maar ook met de biologische waarderingskaart (BWK) van 2018 en met het EmissieModel Ammoniak Vlaanderen (EMAV) versie 2.1. Gegevens die dus na 2015 naar boven kwamen of gecreëerd zijn. Dateert de lijst waar de 41 bedrijven uit voortvloeiden dus van 2015 of is die lijst berekend op basis van de

gegevens die bekend waren na 2015? Als dat zo is, is er dan een uitzuivering of vergelijking geweest? En op welke manier?

Op basis van informatie uit een aantal schriftelijke vragen en informatie van concrete dossiers vermoedt de spreker dat in de berekeningstool een aantal zaken doorheen de tijd veranderd zijn. Ze verwijst naar een bedrijf dat voor een overname staat en inzicht wil verkrijgen in de impactscore. Aan de hand van die impactscore maakt het bedrijf in kwestie dan een bedrijfsplanning op. Wanneer men het aanvraagdossier indient, moet men een impactscore toevoegen en stelt men vast dat deze score verschilt van de eerder opgevraagde impactscore. Deze wijziging kan niet veroorzaakt zijn door de bedrijfsspecifieke gegevens want die zijn hetzelfde gebleven en ingegeven. Dat betekent dat de impactscoretool zelf is veranderd. Wie nam de beslissing om die wijzigingen door te voeren? Dit heeft gigantische gevolgen voor het bedrijf, aldus het lid.

Uit antwoorden op schriftelijke vragen stelt de spreker bovendien vast dat er in december 2020 sprake was van 50 rode bedrijven, in april 2021 52, in september 2021 56 en terug in 2015 zou het gaan om 58 bedrijven. Die cijfers fluctueren heel sterk zonder enige verklaring.

De minister gaf eerder aan dat zoekzones kunnen wijzigen. Nochtans is bij het opstellen van die zoekzones telkens vertrokken vanuit de worstcasescenario's. Er werd altijd gezegd dat de zoekzones opgemaakt werden uit voorzorg, zodat er bij de allocatie van de doelstellingen geen extra negatief effect kan zijn op de bedrijven. Daarom zijn er twee scores voor bedrijven: actuele habitat en zoekzone habitat. Er is dus in het verleden duidelijk aangegeven dat de zoekzones alleen verkleind kunnen worden waardoor het aantal rode bedrijven op basis van de zoekzones alleen verlaagd kon worden. Hoe komt het dat ook die cijfers fluctueren? Klopt het dat er alleen maar verkleiningen van zoekzones waren in het verleden of zijn er grenzen verschoven?

Wat betreft de bedrijfsspecifieke gegevens, stelt de spreker vast dat een bedrijf op basis van die gegevens nooit op dezelfde impactscore uitkomt zoals berekend door de overheid. Het is dus belangrijk dat bedrijven zicht krijgen op de gegevens waarmee de overheid de berekeningen maakt. Bovendien heerst er het gevoel dat er niet gerekend is met de meest actuele gegevens. Dat kan zorgen voor een overschatting van het probleem. Heel wat rode bedrijven hebben immers reducerende maatregelen doorgevoerd. De inrichtingsnota in 2015 liet diverse keuzes toe. Er was de mogelijkheid om zelf te stoppen, om het bedrijf te verplaatsen of om over te gaan tot een reconversieplan. De indruk leeft dat al die gegevens niet meegeteld zijn waardoor er in de praktijk al meer inspanningen geleverd zijn dan dat er theoretisch meegerekend zijn. Dat kan toch niet de bedoeling zijn?

Had de minister, toen de lijst van de 41 bedrijven opgemaakt werd en de brieven verstuurd werden, een overzicht van de vergunningsduur van die 41 bedrijven? Had de minister die lijst ook voor de brieven vertrokken zijn? Hoe komt het dat bedrijven die een omgevingsvergunning hebben en een reconversieplan hebben gehad toch op de lijst staan? Immers, in het stikstofakkoord en in het plan dat in openbaar onderzoek voorligt, staat dat de inspanningen uit het verleden ook meegerekend worden.

De zoekzones zijn cruciaal in het debat. De oefening over de afbakening en verkleining van die zones zou in 2019 afgerond zijn. Tinne Rombouts heeft de indruk dat de oefening nog altijd loopt. Wat is er de afgelopen jaren ondernomen door de minister om die zoekzones definitief af te bakenen en dus in te krimpen? Dat heeft namelijk een grote impact en kan vermijden dat bedrijven onnodig moeten worden uitgekocht met publieke middelen. Daarnaast is er een besluit van de Vlaamse Regering dat stelt dat er andere zoekzonefactoren zouden toegepast worden dan

in 2015. Wat de zoekzones betreft stelt de spreker vast dat nog altijd het v0.2-model gebruikt wordt, zijnde de meest maximale omvang van de zoekzones van 2015, terwijl er al een besluit van de Vlaamse Regering is dat stelt dat de zoekzonefactoren beperkt moesten worden en dat er in de planning stond dat de zoekzones al definitief moesten afgebakend zijn.

Het lid vervolgt dat er in 2014 een informatieve brief is verzonden naar 135 bedrijven. Dat blijkt uit een verslag van een gedachtewisseling in het Vlaams Parlement uit 2015 (*Parl.St.* Vl.Parl. 2015-16, nr. 569/1). In die brief stond duidelijk dat de impactscore berekend moet worden op basis van de bedrijfsspecifieke gegevens. In 2015 vond er een aanpassing plaats, onder andere van de berekeningswijze. Vanuit wetenschappelijk oogpunt werd aangegeven dat er gerekend werd met een aantal gemiddelde factoren op basis van een aantal studies, maar dat er ondertussen meer wetenschappelijk onderbouwde gegevens waren, waardoor bijvoorbeeld de depositiesnelheden gehalveerd konden worden. Er werd toen ook gesteld dat er een eerste inkrimping van zoekzones zou gebeuren dankzij verfijningen. Volgens het verslag heeft dat geleid tot 54 rode bedrijven. De toenmalige commissieleden waren verontwaardigd dat er brieven verstuurd waren en er werd toen uit bezorgdheid afgesproken om telefonisch contact op te nemen met de 54 rode bedrijven om hen te informeren en uit te nodigen tot verder overleg. Het telefonische contact heeft toen niemand van de commissieleden tegen de borst gestoten.

Nu krijgen die bedrijven dus heel andere informatie, namelijk dat ze in 2025 zouden moeten stoppen. Op een schriftelijke vraag van Bart Van Hulle uit 2021 (*Schriftelijke vragen* Vl.Parl 2020-21, nr. 1383, aan minister Zuhal Demir) antwoordde de minister dat in 2021 de opdracht is gegeven om alle rode bedrijven telefonisch te contacteren. Aan wie werd die opdracht gegeven? Welke bedrijven zouden gecontacteerd worden? Hoe is dat opgevolgd? Werden de bedrijven uit Averbode, Lubbeek en Maldegem in 2021 gecontacteerd? Op de commissievergadering van 27 april 2022 zei de minister dat er gerichte contacten waren. Kan de minister dat duiden? Ook zei de minister toen dat twee mestverwerkers die volgens het akkoord zouden moeten stoppen in 2025 geen brief hebben gekregen. Wanneer zullen die op de hoogte worden gebracht?

1.3. Stefaan Sintobin

Stefaan Sintobin vraagt zich af of het niet nodig is om een onderzoekscommissie op te richten als hij de tussenkomsten hoort. Tijdens het actualiteitsdebat in de plenaire vergadering van 24 februari over het Krokusakkoord sprak minister-president Jan Jambon nog van een historisch akkoord. Van die hoerastemming toen blijft er ondertussen niet veel meer over. Waarom heeft de cd&v-fractie die een aantal terechte punten aanhaalt, dit akkoord eigenlijk goedgekeurd? Ook de andere coalitiepartner, Open Vld, is het akkoord niet genegen. Tijdens de gedachtewisseling op 27 april 2022 pleitte Gwendolyn Rutten vurig voor het voortbestaan van de boerderij van de abdij van Averbode. De boerderij is voor haar immers, gezien de ligging ervan, van electoraal belang.

Ondertussen rijzen er vragen over verschillende elementen van het stikstofakkoord. Veel commissieleden hebben hun twijfels over de berekeningsmodellen en de cijfers die daarbij gebruikt zijn. Het lid hekelt ook de keuze voor het jaar 2015 als basis voor de berekeningen. Met de investeringen die ondertussen gebeurden, wordt bij de beoordeling geen rekening gehouden. Hij verwijst naar de reportage in Terzake over de abdij van Averbode. Ze wisten van niks, getuige daarvan de vele investeringen die men recent heeft gedaan.

Naast de commotie over de brieven en telefoontjes is er bovendien geen enkele decretale basis om over te gaan tot de sluiting van de rode bedrijven. Dergelijke

argumenten zijn voor minister Demir blijkbaar geen reden om terug te komen op het akkoord. Dit in tegenstelling tot minister Crevits die tijdens de vorige gedachtewisseling stelde dat men geval per geval zal bekijken en dat de Vlaamse overheid bedrijven moet bijstaan bij het indienen van bezwaren. Uit dergelijke tegenstelling blijkt dat het stikstofakkoord alleen nog op papier bestaat.

Het lid wijst er verder op dat minister Demir en haar partij rechterlijke uitspraken de ene keer meer respecteren dan de andere keer. In het Oosterweeldossier hekelt N-VA het rechterlijk activisme van de Raad van State, maar het stikstofarrest is voor de minister dan weer de heilige graal en moet strikt worden nageleefd. Het argument dat de minister niet verantwoordelijk is voor het verleden is bovendien flauw. De N-VA maakt immers al bijna twintig jaar ononderbroken deel uit van de Vlaamse Regering.

Daarnaast betreurt het lid dat de boerderij van Averbode in een slecht daglicht wordt gesteld doordat de VLM bewust informatie lekt over een illegale slachtvloer. Het voordeel van de media-aandacht voor het dossier van Averbode is toch wel dat het brede publiek kennis heeft gemaakt met de negatieve impact van het stikstofakkoord. Eindelijk is er aandacht voor het menselijke leed dat schuilgaat achter het akkoord.

Het lid gaat ook in op de tussenkomst van Mieke Schauvliege. Indien het zo is dat men in 2025 de situatie zal evalueren en in geval van onvoldoende emissiereductie meer (oranje) bedrijven zal sluiten, dan draagt dit opnieuw bij aan de nu al aanzienlijke rechtsonzekerheid binnen de sector. De opmerking van Mieke Schauvliege over de Boerenbond die de lokale besturen oproept om bezwaren in te dienen, vindt hij onterecht. Het is logisch dat een belangenorganisatie de belangen verdedigt van haar leden op alle mogelijke manieren. Andere verenigingen, ook natuurverenigingen, doen dat ook.

Lode Ceyssens, voorzitter van de Boerenbond, klaagde in een radio-interview aan dat de sector al twee jaar wacht op een wetenschappelijk comité om nieuwe technieken te erkennen. Hoever staat het met dit comité?

Het lid besluit dat de belangrijkste vraag is wat het gedragen standpunt is van de meerderheid over het stikstofakkoord. Hij heeft hierover ook een actuele vraag ingediend gericht aan minister-president Jambon (*Actuele vragen* Vl.Parl. 2021-22, nr. 478).

1.4. Gwendolyn Rutten

Gwendolyn Rutten zegt dat de Open Vld-fractie er niet aan twijfelt dat het stikstofakkoord nodig is. Maar dat impliceert niet dat men geen vragen mag stellen over dat akkoord. Integendeel, een akkoord moet correct en duidelijk zijn. In geval van onduidelijkheid of verwarring ontstaat er rechtsonzekerheid en dat kan het volledige akkoord op termijn onderuithalen. Als dat betekent dat er hier en daar bijsturingen nodig zijn, dan moeten die er komen.

Het is bijgevolg ook logisch – zoals aangehaald door beide betrokken ministers – dat er een openbaar onderzoek wordt gehouden dat iedereen de kans geeft om opmerkingen te formuleren. Deze opmerkingen moeten vervolgens ernstig worden bestudeerd waarna men conclusies kan trekken. De reactie van minister Demir op het dossier Averbode, namelijk dat het momenteel ontbreekt aan een rationeel argument, betekent hopelijk – in het kader van dat openbaar onderzoek –dat wanneer er volgens de minister wel rationele argumenten te vinden zijn, er rekening mee zal worden gehouden, aldus het lid. Er staat dus niets vast vooraleer het volledige proces is doorlopen. Volgens het lid kan men hier alleen een doorbraak forceren door een duidelijke beslissing te nemen die zo weinig mogelijk te

contesteren valt. Op dit moment lijkt het alsof er te veel haken en ogen aan het akkoord zitten.

Net zoals Tinne Rombouts verwijst het lid naar parlementaire stukken uit de vorige legislatuur. Op 15 november 2015 hield de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn een gedachtewisseling over de actuele aandachtspunten in het kader van de instandhoudingsdoelstellingen en de Programmatische Aanpak Stikstof met Joke Schauvliege, toenmalig Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, en vertegenwoordigers van de administratie (*Parl.St.* Vl.Parl 2015-16, nr. 569/1). De administratie wees er toen al op dat er een aantal aanpassingen waren gebeurd ten opzichte van de situatie 2014-2015. Begin 2015 waren er namelijk 135 bedrijven rood. De inrichtingsnota die op 30 januari 2015 werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering spreekt vreemd genoeg over 113 bedrijven merkt het lid op.

Het ANB en de VLM – respectievelijk bij monde van de administrateur-generaal en de gedelegeerd bestuurder – verklaarden toen dat de nieuwe voorlopige zoekzones (en de nieuwe tool om de impactscore te berekenen) hadden geleid tot een daling van het aantal rode bedrijven. Verder valt in het verslag te lezen dat de definitieve lijst met rode bedrijven pas bekend zal zijn wanneer voor elk bedrijf een individuele score is berekend. Die verklaring is belangrijk volgens het lid: ze werd afgelegd in het Vlaams Parlement, onder de verantwoordelijkheid van de Vlaamse Regering. Met andere woorden, de lijst was op dat moment niet definitief. Uit het verslag blijkt de verklaring daarvoor: plots stonden er zonder duidelijke reden oranje bedrijven op de lijst met rode bedrijven. Bovendien wist men niet met welke individuele situaties er rekening was gehouden. Het lid merkt daarnaast op dat er in het verslag gewag wordt gemaakt van 54 rode bedrijven. Waarom wordt er dan in de conceptnota PAS gesproken over 58 piekbelasters?

Evenzeer werd er in de gedachtewisseling ook gesteld dat alle 54 rode bedrijven moesten bezocht zijn tegen eind 2015. In het geval van Averbode is dat niet gebeurd. Verder stelde men dat er ook rekening moet gehouden worden met het feit dat sommige van die bedrijven een vergunning hebben gekregen en zich kunnen beroepen op die vergunning.

Het lid vindt het opvallend dat de lijst is herleid van 58 bedrijven naar 40. Waarom zijn er sommige bedrijven op die lijst blijven opstaan en anderen niet?

Het lid benadrukt dat dit een moeilijke oefening is want het stikstofarrest heeft zeer verreikende gevolgen, ook met betrekking tot het vergunningenbeleid. Maar, in het geval van de abdij van Averbode zijn er duidelijk positieve adviezen afgeleverd: een positieve passende beoordeling en een positief advies van het ANB op die passende beoordeling. Het lid merkt op dat een van de adviezen zou stellen dat de impact na het verlenen van de vergunning beter zou zijn voor de omgeving, dan voor de vergunning. Ze vraagt om dat goed te laten doordringen. Dat zou ook betekenen dat als men door de zoekzones op die lijst zou gekomen zijn, men hoogstwaarschijnlijk geen rekening gehouden heeft met de vergunning en met de aanpassingen die daar ondertussen gebeurd zijn.

Tot slot heeft de spreker het over het persbericht van de VLM van 2 mei 2022. Dit persbericht bevat verklaringen die op drie punten tegenstrijdig zijn met de uitspraken in de gedachtewisseling van 15 november 2015.

Vooreerst stelt men namelijk dat men rekening houdt met de emissie van ammoniak van de exploitatie in het jaar 2015. Maar in september 2015 kan men niet de totale exploitatie van 2015 kennen. Dat is pas mogelijk in 2016, dus dat kan al niet het uitgangspunt geweest zijn om in 2015 op een rode lijst te komen.

Ten tweede heeft men – zoals al aangehaald door Tinne Rombouts – die emissies berekend met de EMAV-versie 2.1. Even googelen leert dat dit model in werking is getreden in 2019. Dat kan dus niet gebruikt zijn in 2015 als basis om te bepalen of iemand op een rode lijst kwam te staan.

Bovendien heeft men dat afgezet tegen de actueel aanwezige habitattypen. Er staat 'actueel' en men verduidelijkt het zelf, namelijk de BWK en Habitatkaart versie 2018. Wie naar Geopunt gaat kijken, zal zien dat er ook versies van 2016 en 2014 ter beschikking waren. Dus de enige mogelijke kaart die men dan in 2015 zou kunnen gebruikt hebben is die van 2014 en niet die van 2018.

Het lid benadrukt dat deze officiële communicatie problematisch is. Ze vat samen dat de rode lijst volgens de administratie in november 2015 niet definitief was, dat het gaat om 54 bedrijven en niet 58, en dat de VLM in 2022 een persbericht opstelt dat alles onderuit haalt. Het lijkt haar aangewezen dat de fouten worden rechtgezet en dat er een stikstofakkoord wordt uitgewerkt dat klopt en juridisch overeind blijft.

Ze verwijst tot slot naar de tussenkomst van Bart Van Hulle voor de andere opmerkingen.

1.5. Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele richt zich eerst tot Mieke Schauvliege. Hij leest in het gemeentelijke infoblad van Aalter geen oproep van het gemeentebestuur om beroep aan te tekenen of zich via de inspraakprocedure te verzetten tegen het stikstofakkoord. Deze gemeente gaat gewoon in op de vraag van de Vlaamse overheid om als gemeente deel te nemen aan dat openbaar onderzoek en hun burgers hierover te informeren. Het is spijtig dat Mieke Schauvliege dit afdoet als tendentieus.

Mieke Schauvliege pleit ook voor de reductie van de veestapel. Dat is wel degelijk een onderdeel van het akkoord. De eerste stap is een bevriezing. Momenteel bestaat er nog een uitbreidingsmogelijkheid van de veestapel van een bedrijf op basis van de nutriëntenemissierechten mits bewezen mestverwerking. Dat wordt stopgezet. Er zal dus in elk geval een stagnatie plaatsvinden en naar alle waarschijnlijkheid op termijn ook, door de flankerende maatregelen, direct of indirect een vermindering van die veestapel.

Het lid gaat ook in op de tussenkomst van Tinne Rombouts. Zij stelt eigenlijk de hele basis waarop de PAS-regeling is gebaseerd in vraag. Betekent dit dat alle ambtenaren, wetenschappers, kabinetsmedewerkers en de ministers van cd&v die dit akkoord hebben gemaakt, onzorgvuldig zijn geweest? Dat zou hem verbazen en dat doet het vele werk dat maandenlang is geleverd om tot een akkoord te komen oneer aan.

Het gevaar van dergelijke debatten is bovendien dat men te diep ingaat op individuele dossiers. Voor de getroffen landbouwer in kwestie komt deze beslissing wellicht erg hard aan en is het belangrijk om alle details te kennen. Maar hier in deze commissie moet men proberen zich te beperken tot de krachtlijnen van het dossier. Individuele dossiers kunnen hun opmerkingen overmaken in het openbaar onderzoek.

Het lid wijst verder op de tegenstelling in de tussenkomsten van Gwendolyn Rutten en Tinne Rombouts wanneer het gaat over de gebruikte gegevens en kaarten. Volgens Tinne Rombouts zijn de gebruikte gegevens verouderd. Het lid vergelijkt dit met het debat over de poldergraslanden waarbij men toen ook argumenteerde dat de meest recente biologische waarderingskaart niet was gebruikt. Zo blijft men natuurlijk jarenlang rondjes draaien in een bepaald debat. Immers, op het moment dat het debat op tafel komt, zijn er ongetwijfeld weer nieuwe kaarten en nieuwe

gegevens. Gwendolyn Rutten merkt dan weer op dat men blijkbaar de allernieuwste gegevens gebruikt om dan terug te projecteren.

Wat de eerste, lange lijst van rode bedrijven betreft waarnaar werd verwezen door Tinne Rombouts, en waarover toen gecommuniceerd is aan de hand van brieven, die had wellicht de enige bedoeling om landbouwers in paniek te brengen. Het klopt dat het lid daar toen tegen heeft gefulmineerd. Iedere betrokkene wist toen dat die lijst te lang was en nog moest verfijnd worden, hetgeen ook is gebeurd. Maar die start was bijzonder ongelukkig en daar heeft huidig minister Demir niets mee te maken. De brieven die dus destijds zijn verstuurd en de telefoontjes die zijn gepleegd, waren niet het werk van of op instructie van het kabinet van minister Zuhal Demir.

Het lid vraagt ook om de lijst met rode bedrijven in perspectief te zien. In Vlaanderen zijn er zo'n 23.000 landbouwbedrijven. Het stikstofakkoord heeft uiteraard gevolgen voor veel bedrijven, maar uiteindelijk zijn er slechts 41 bedrijven die moeten sluiten. Voor de bedrijven in kwestie is dat heel erg en is dergelijk argument uiteraard geen troost, Maar volksvertegenwoordigers hebben de taak om met enig helikopterzicht dergelijke dossiers te bekijken.

Hij gaat ook in op het dossier van het landbouwbedrijf van de abdij van Averbode. Het lid heeft veel sympathie voor de paters en de abdij, maar leest in de pers veel zaken die niet kloppen. Het is niet de abdij die moet sluiten. Noch wordt hiermee Vlaams erfgoed gesloten. Dit dossier gaat over het landbouwbedrijf dat aan de abdij is verbonden. Een recent bedrijfsbezoek van het lid aan Milcobel leert hem ook dat de abdijkaas op verplaatsing wordt gemaakt. Bovendien is het landbouwbedrijf niet onbesproken. Terwijl het landbouwbedrijf op de lijst met rode bedrijven stond, hebben ze toch uitgebreid, met dank aan de deputatie. Men loost daarnaast ook bedenkelijke zaken in natuurgebied en er zou ook sprake zijn van illegale boskap. Een gesprek met de paters dringt zich dus op, maar het is en blijft ieders bedoeling om de abdij als belangrijk erfgoed in Vlaanderen in ere te houden.

Aan het adres van Stefaan Sintobin zegt Wilfried Vandaele dat men van plan is om een wetenschappelijk comité in te stellen om nieuwe technieken te laten erkennen. Daarvoor is er een voorstel van decreet van de meerderheid op komst. Er wordt nu gewacht op het legistiek advies van de diensten van het Vlaams Parlement.

– Gwendolyn Rutten – repliek op Wilfried Vandaele

Gwendolyn Rutten begrijpt dat Wilfried Vandaele de minister te hulp wil springen en wil verdedigen, maar wellicht is het dan aangewezen om zich eerst in het dossier te verdiepen. Hij slaat de bal volledig mis.

In het persbericht van de VLM van vrijdag 2 mei 2022 gaat het over de berekening van de 'impactscore referentiejaar 2015'. De VLM legt dus uit hoe landbouwbedrijven in 2015 op de rode lijst zijn terechtgekomen. In het persbericht staat dat heel wat landbouwers zich afvragen hoe de impactscore van de piekbelasters werd berekend in 2015. Daarvoor gebruikt men volgens het persbericht mestgegevens die nog niet beschikbaar waren in 2015, een kaart die pas moest gepubliceerd worden in 2015 en een model dat pas sinds 2019 in werking is. Gwendolyn Rutten weet niet welk verschil er is met de tussenkomst van Tinne Rombouts, maar dit zijn gewoon feiten. De uitleg van de VLM klopt niet.

Ze merkt op dat Wilfried Vandaele in 2015 blijkbaar boos was omdat men brieven heeft verstuurd en in 2022 boos is omdat er geen brieven zijn verstuurd. Ze gelooft dat de minister niet op de hoogte was dat er geen brieven waren verstuurd, maar Wilfried Vandaele was dat wel want hij heeft ervoor gepleit om geen brieven te versturen.

Hij vraagt zich ook af waarom het landbouwbedrijf van Averbode een vergunning kreeg terwijl het al als rood was gemarkeerd. Gwendolyn Rutten maant hem aan om het dossier te lezen. De vergunning voor Averbode werd toegekend op 12 februari 2015. Op dat ogenblik is er nog sprake van de uitgebreide rode lijst waar Averbode niet op stond. Ze waren namelijk oranje aangeduid en hadden een oranje brief gekregen. Als Averbode van oranje naar rood is gegaan, is dat gebeurd in september 2015, na het toekennen van de vergunning waarbij er geen rekening is gehouden met die vergunning.

Tot slot betreurt Gwendolyn Rutten de opmerkingen van Wilfried Vandaele over de milieu-inspectie die heeft plaatsgevonden in Averbode. Deze inspectie heeft vooreerst ten gronde niets te maken met het stikstofdossier. Bovendien krijgt men de kans om zaken recht te zetten nadat de milieu-inspectie is langsgeweest. Ze vindt dat Wilfried Vandaele een grens heeft overschreden door in een politiek dossier dermate laag te zakken en een patergemeenschap af te schilderen als halve criminelen.

1.6. Bruno Tobback

Bruno Tobback is getuige van het uiteenvallen van de Vlaamse meerderheid. Als hij dat vergelijkt met de federale Vivaldiregering, dan is die laatste eerder een harmonieus, saai muziekstuk. De Vlaamse minister-president was enkele weken geleden nog fier over dit akkoord, maar blijkbaar was zijn enthousiasme voorbarig. Hij vindt het pijnlijk, want uiteindelijk gaat het over zekerheid voor bedrijven en gezinnen.

Hij richt zich tot Gwendolyn Rutten en merkt op dat er ook heel wat mensen zijn die er hun levenswerk van gemaakt hebben om natuur te beschermen. Het verschil is dat die mensen geen industriële en commerciële machine zoals de Boerenbond achter zich hebben. Enkele weken geleden waren alle regeringspartijen nog aan het fulmineren tegen activisten. Hij stelt vast dat de Boerenbond, die toch gelinkt is aan een van de regeringspartijen, het activisme volop aan het promoten is. Niet alle activisten zijn blijkbaar gelijk.

De spreker heeft eerder gevraagd naar de vergunningen die nog werden verleend nadat de lijsten werden opgesteld want hij heeft de indruk dat er daarna pogingen zijn geweest om te blijven vergunnen. Dat het landbouwbedrijf van de abdij van Averbode als oranje geklasseerd was en dan nog een vergunning krijgt om uit te breiden – en dus potentieel een probleem te creëren – is aberrant. De Vlaamse Regering wist dat dit probleem er zat aan te komen. Toch is de veestapel, vooral onder de vorige regering maar ook nu nog, blijven groeien. De Vlaamse Regering heeft op die manier dan ook toekomstige problemen vergund, soms ook met inbegrip van positieve adviezen van de eigen administratie, die – in het geval van het ANB – geacht werd om de problematiek van stikstof op natuurgebieden in het oog te houden.

Het lid heeft eerder al opmerkingen gemaakt over de adviespraktijk van de administratie. Vaak wordt er gewoon geen advies afgeleverd of worden er standaardadviezen afgeleverd waarbij vooral de belangen van de Boerenbond worden gediend. De adviespraktijk en het afwegingskader dat werd gehanteerd om landbouwbedrijven zoals Averbode nog positieve adviezen voor vergunningen te geven, daar zou deze commissie duidelijkheid moeten over kunnen krijgen. Wat Averbode betreft, is het lid van mening dat zij perfect hun abdij en landbouwbedrijf kunnen behouden zonder de huidige veestapel. Vanuit een commercieel oogpunt hebben zij de boerderij niet nodig. Integendeel, het zijn anderen die verdiend hebben aan de uitbreiding van hun veestapel.

Tot slot is het stikstofprobleem niet alleen een probleem van de 41 rode bedrijven. Het stikstofakkoord is er gekomen omdat, zowel voor de industrie als voor het geheel van de landbouw, er een probleem van milieugebruiksruimte is. Hij stelt vast dat bepaalde volksvertegenwoordigers nu de taak op zich nemen om een uitzondering te bepleiten voor bepaalde rode bedrijven. Zullen de pleitbezorgers van elk van de 41 rode bedrijven dan ook aangeven welke andere bedrijven dan wel moeten sluiten? De afbouw van de veestapel is de enige logische manier om dit probleem op te lossen.

1.7. Bart Van Hulle

Bart Van Hulle pikt in op hetgeen zonet gezegd werd door Bruno Tobback. De discussie gaat over de juridische juistheid van het akkoord.

Er wordt zeer veel gediscussieerd over de lijst met rode bedrijven. In wezen gaat het over veel meer, zoals bijvoorbeeld de nulbemesting in groene bestemmingen binnen SBZ-H-gebieden tegen 2028. Dat heeft serieuze gevolgen voor heel wat bedrijven, mede door de in het Mestdecreet van 2006 opgenomen uitzondering voor de volgende generatie. Wie in 2006 een investering deed, en heel veel grond had in natuurgebied, wist dat de volgende generatie ook nog landbouwactiviteiten zou kunnen uitoefenen op die gebieden. In 2028 wordt dat nu gewoon tenietgedaan. Het moge duidelijk zijn dat we de impact daarvan zeker niet mogen onderschatten: in totaal zou het over zo'n 3000 hectare gaan. Hoeveel bedrijven worden door deze regeling getroffen? Hoeveel van die bedrijven hebben – procentueel – gronden in die gebieden? En hoeveel hebben er aangegeven dat ze bedrijfsopvolging voorzien? Die elementen zijn volgens het lid niet onbelangrijk. Er wordt hier immers altijd gesproken over zo'n 40 à 50 bedrijven rode bedrijven, maar dit aspect treft mogelijk veel meer bedrijven.

Het lid maakt zich ook een andere bedenking. Als men, bijvoorbeeld, in een SBZ-H-gebied bomen kapt, met het oog op het tot stand brengen van heide, dan zakt de Kritische DepositieWaarde. Dus gesteld dat een landbouwbedrijf zich in de nabijheid van een dergelijk gebied bevindt, dan zal zijn impact – zonder dat er aan dat landbouwbedrijf zelf ook maar iets wijzigt – meteen gestegen zijn. Dat is een moeilijk te behappen gegeven voor de sector.

Op basis van het gelijkheidsbeginsel stelde de minister dat op basis van de KDW-waarden, het verschil van 0,025 procent voor landbouw als kritische drempel, en 1 procent als kritische drempel voor industrie, wetenschappelijk onderbouwd is. Kan daarover wat meer informatie verstrekt worden? Moet men dat niet breder beschouwen dan louter de KDW? Dit leidt tot enige argwaan met betrekking tot de juridische robuustheid van dit dossier.

Het lid wenst ook te vernemen of er enerzijds een sociaaleconomische en anderzijds een ecologische impactstudie gemaakt is. Zijn er al resultaten gekend van de kost- en effectiviteitsstudie van VITO en de systeemanalyse door ILVO?

De aangehaalde aspecten hebben bij het lid de bedenking doen ontstaan dat de stikstofproblematiek beter breder zou bekeken en aangepakt worden. Er is nood aan een soort overlegorgaan of denktank met enerzijds milieugroeperingen die terecht opkomen voor water-, lucht- en bodemkwaliteit en anderzijds de landbouw, die geconfronteerd wordt met beheersovereenkomsten van het ANB, MAP6, MAP7, het verhaal van de voedselzekerheid en de voedselafhankelijkheid. Op die manier zou men over de jaren heen – want de zaak overstijgt deze legislatuur – tot een gezamenlijk standpunt moeten kunnen komen, dat breed gedragen wordt. Bij ontstentenis daarvan vreest het lid voor aanhoudende polarisering.

1.8. Bart Dochy

Bart Dochy preciseert dat de afbouw van de veestapel hier concreet betekent dat de Vlaamse varkensstapel met 0,56 procent zal krimpen. Dergelijke cijfers zijn van belang om de zaken in perspectief te kunnen zetten.

Een belangrijk aandachtspunt in dit akkoord is de transparantie naar de betrokken bedrijven. Hij maakt de vergelijking met de procedure die gehanteerd wordt bij onteigeningen: ruimtelijk uitvoeringsplan, onteigeningsbesluit, openbaar onderzoek. De betrokkenen weten in dergelijke procedure heel goed waarom ze al dan niet zijn betrokken. In dit dossier stelt men toch veel onduidelijkheden vast, bijvoorbeeld over de gehanteerde criteria en de gebruikte modellen. De spreker hoopt dan ook dat het openbaar onderzoek, evenals de informatie die beschikbaar zal worden gesteld, tot duidelijke antwoorden zal leiden.

Een tweede punt dat de spreker wil aanhalen betreft de impactscore die gebruikt wordt ten aanzien van de instandhoudingsdoelstelling (IHD). Deze is duidelijk, evenals de betreffende ministeriële instructie. Maar in de praktijk moet vastgesteld worden dat de administratie van de minister – allicht met een niet nader bepaalde andere tool – ook impactscores berekent ten aanzien van vengebieden. Wat is daar vandaag de rechtsgrond voor? Er is daar immers geen ministeriële instructie over geweest, noch is daarover in VLAREM enige reglementering opgenomen. Wanneer men de ministeriële instructie volgt, hoeft men alleen de afstand en de impactscore te berekenen ten aanzien van die Europese doelstellingsgebieden.

Ten derde vindt de spreker het belangrijk dat de commissie niet alleen naar de negatieve kanten van het stikstofakkoord kijkt en daarbij eens het ondernemerschap van de Vlaamse landbouwers in de kijker zet. Verschillende landbouwers bekijken vandaag al hoe ze hun werkzaamheden kunnen aanpassen aan dit nieuwe kader. Ook zij verdienen zo snel mogelijk duidelijkheid.

In dat kader is het belangrijk dat de WeComV snel wordt opgericht. Wanneer de nood het hoogst is, wordt immers ook de creativiteit gestimuleerd. Er zijn heel wat creatievelingen die vandaag al de ontwikkelingsfase bereikt hebben om technieken te gaan uitrollen en deze dus wensen voor te leggen aan de commissie. De spreker blijft in dat verband ook zijn pleidooi herhalen om de ammoniakemissiearme technieken mee af te stemmen op het Nederlandse beleid. Zo kan men ervoor zorgen dat de markt voor het verhandelen en installeren van dergelijke technieken voldoende groot is.

Het lid hoopt dat het openbaar onderzoek ook nuttig zal zijn wat de slapende NER's betreft. Er zijn immers zeer veel specifieke situaties waar normalerwijze – hopelijk – rekening mee kan worden gehouden. Dat gaat van tijdelijke bedrijfsaanpassingen tot tijdelijke stopzettingen omwille van economische omstandigheden in een referentieperiode. Het lid hoopt dat men hiermee rekening kan houden zodat economische handicaps voor bedrijven vermeden kunnen worden.

Tot slot betreurt het lid de opmerkingen over oproepen en brieven van belangenorganisaties aan lokale besturen. Als burgemeester krijgt men wekelijks oproepen van allerhande belangenorganisaties, die aandacht vragen voor deze of gene problematiek, of die vragen om via moties in de gemeenteraad iets aan te kaarten. De spreker ziet daar geen enkel probleem in. Hij gaat ervan uit dat lokale besturen voldoende stevig in de schoenen staan om daar op een verstandige manier mee om te gaan.

1.9. Minister Zuhal Demir

Minister *Zuhal Demir* heeft goed geluisterd naar de verschillende tussenkomsten. Iemand van de commissieleden heeft daarbij gesteld dat er een gevoel van onnauwkeurigheid bestond. Ze zal daarom nog eens duidelijk proberen mee te geven hoe men tot de huidige rode lijst gekomen is. Er is ook heel wat gezegd over het verleden, over het sturen van brieven, over telefonisch contact. Ze wil er in dat verband op wijzen dat de rechtsgrond die nu in de maak is, van decretale aard zal zijn. Dat zal gebeuren na het openbaar onderzoek.

De lijst met rode bedrijven is gebaseerd op 2015. In die periode – tussen 2014 en 2015 – zijn er tal van lijsten geweest. Er is toen geschoven met zoekzones, actuele habitats, emissiepunten en tal van factoren. Dat heeft geleid tot verschillende lijsten. In het kader van het Krokusakkoord heeft men die lijsten zeer nauwkeurig gecontroleerd. Zo bleken sommige bedrijven op de lijsten al gestopt te zijn of te zijn ingestapt in flankerend beleid. Daarnaast bleken er in 2014 en 2015 ook berekeningen te zijn gedaan op basis van verkeerde emissiepunten. Dat alles is rechtgezet en heeft geleid tot een lijst van 41 bedrijven. Voor de berekeningen is de biowaarderingskaart van 2018 gebruikt. Mocht men hiervoor – zoals hier werd gesuggereerd – die van 2014 of 2015 hebben gebruikt, dan hadden die bijsturingen niet gebruikt kunnen worden en zou de lijst met rode bedrijven bijzonder lang zijn.

De afspraken in het Krokusakkoord zijn dus zeer nauwgezet vertaald. De minister zal de eventuele bezwaren bekijken en er, indien nodig, rekening mee houden. Op dit moment heeft ze – hoewel er geruchten circuleren in de media – nog geen dergelijk bezwaar onder ogen gehad.

Het dossier Averbode heeft de voorbije dagen de nodige aandacht gekregen omdat het tot de verbeelding spreekt. De minister merkt op dat er in de passende beoordeling letterlijk staat dat het bedrijf rood is. Men kan dus niet argumenteren dat men niet op de hoogte was. In dat verband stelt de minister voor dat de commissieleden aan het ANB vragen waarom men de zaak toen gunstig heeft beoordeeld, ondanks het aangehaalde gegeven.

Toen ze aantrad op dit departement hebben de experten haar vanaf de eerste dag meegedeeld dat Vlaanderen met een groot stikstofprobleem zit. Als minister werd ze toen geconfronteerd met veel beroepsdossiers rond uitbreidingen en met het stikstofprobleem in het achterhoofd heeft ze zich voorzichtig en terughoudend opgesteld ten opzichte van die dossiers. Ze verwijst ook naar een discussie met haar diensten omdat ze vaststelde dat de adviezen (in het kader van uitbreidingen) zo goed als altijd gunstig waren.

Er is dus bijzonder lang getalmd, tot het arrest Vlaanderen opeens met de rug tegen de muur heeft geduwd. Met alle gevolgen van dien, want nu moeten er zeer verregaande maatregelen worden genomen. En daar waar men milder wil zijn, moet men elders meer ingrijpen. Men moet er door, voor eens en voor altijd. De inspanningen zullen jaarlijks gemonitord worden en indien blijkt dat de emissiereductie te beperkt is, dan zal men moeten nagaan waaraan dat te wijten is.

De minister drukt de hoop uit dat er in dit parlement een algemene consensus is over het feit dat men in Vlaanderen zeer dringend een definitieve PAS nodig heeft. Voor de minister is het duidelijk dat er vooruit moet gekeken worden, naar de toekomst toe. Dat is in het belang van de volledige Vlaamse economie waar de landbouw uiteraard ook mee deel van uitmaakt.

De definitieve PAS die nu onderdeel uitmaakt van het openbaar onderzoek zal ook sterk decretaal verankerd moeten worden. In dat kader onderschrijft minister Demir uiteraard ook de oproep van het Algemeen Boerensyndicaat (ABS) van

gisteren. Zij stellen dat de enige weg richting rechtszekerheid bestaat uit het uitvoeren van een definitieve PAS. Het ontwerp-PAS zit nu, zoals gezegd, in een openbaar onderzoek. Het is afwachten welke bezwaren men zal ontvangen.

Het uitgewerkte ontwerp van definitieve PAS is zeer minutieus doorgerekend, zoals ook voorgeschreven in het Natuurdecreet, kwestie van de milieudruk stapsgewijs te kunnen afbouwen. In opdracht van de Vlaamse Regering werden veertien scenario's doorgerekend door VITO. De resultaten van die scenario's werden ook telkens getoetst aan de vooraf vastgestelde doelstellingen. Over die laatste is men het allicht allemaal wel eens. Dan volgt natuurlijk de discussie over de manier waarop men die doelstellingen wil bereiken. Op basis van die oefening werd gekozen voor het zogenaamde G8-scenario. In vijf gebieden voldeed dit G8-scenario toch niet aan de doelen waardoor men ervoor geopteerd heeft om in deze gebieden op maat te werken.

De minister betreurt dat sommigen de juridische en wetenschappelijke basis van die door VITO berekende scenario's en de gebruikte modellen, in twijfel trekken.

Ze hoort van sommige leden ook pleidooien om specifieke onderdelen van de PAS anders te gaan toepassen, of misschien zelfs volledig af te voeren. Daarop repliceert ze dat men goed moet beseffen dat de juridische robuustheid van het akkoord staat of valt met de effectieve uitvoering van álle onderdelen. De minister laat daar geen twijfel over bestaan. Dat is immers wat de experten en de juristen haar vertellen. De minister laat daarbij opmerken dat als een regering een politieke doelstelling formuleert, ze er ook moet voor zorgen dat die doelstelling gerealiseerd wordt. Zoniet verliest ze haar geloofwaardigheid bij de burgers. Ook dat is voor haar een heel belangrijk gegeven.

Minister Demir komt dan tot de redenen waarom er voor het G8-scenario gekozen is. Ze legt uit dat het hier over een generiek scenario gaat, waarbij maximaal wordt ingezet op het verdelen van de taakstelling over alle landbouwers. Daarbij is er wel een vrijstelling voorzien voor de kleine landbouwers en de biobedrijven. Die generieke aanpak werd ook gekozen op basis van adviezen van ILVO en VITO. Vlaanderen telt vandaag ongeveer 22.000 landbouwexploitaties die stikstof uitstoten. Door die veelheid aan emissiepunten is een generieke aanpak nodig. Het aanpakken, en dus ook het sluiten, van de piekbelasters hoort daar ook bij. De minister legt uit dat een piekbelaster een bedrijf is dat op zichzelf verantwoordelijk is voor de helft, of meer dan de helft, van het teveel aan stikstofdepositie op het nabijgelegen natuurgebied.

Er zijn ook vragen gesteld over binnen- en buitenlandse depositie. Het buitenland draagt inderdaad stevig bij aan de stikstofneerslag op onze natuurgebieden. Ongeveer de helft van de stikstofneerslag in Vlaanderen is afkomstig van buitenlandse bronnen. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat Vlaanderen meer stikstof 'uitvoert' naar het buitenland dan omgekeerd.

De minister richt zich tot die commissieleden die denken dat de inspanningen van Nederland de last voor Vlaanderen zullen verminderen. Indien men inspanningen verwacht van buurlanden, moet men ook voor eigen deur vegen. De minister heeft veel contacten met haar Nederlandse collega's die bevoegd zijn voor stikstof. Ze weet daardoor uit eerste hand dat er vanuit Nederland ook in onze richting wordt gekeken. Zeker voor de grensgemeenten zal er nauw moeten worden samengewerkt.

De minister heeft gehoord hoe Lode Ceyssens – voorzitter van de Boerenbond en tot voor relatief kort nog lid van het Vlaams Parlement – op Radio 1 stelde dat de Vlaamse landbouw slechts verantwoordelijk zou zijn voor 29,4 procent van de deposities op onze natuur. De minister antwoordt daarop dat dit alleen het geval is

voor de actuele habitats in een SBZ. Voor zowel de Vlaamse als de Europese regelgeving dient de impact op alle natuurdoelen binnen een SBZ te worden bekeken. Dat is de wet, en die moet worden nageleefd. De Vlaamse regelgeving is nu eenmaal wat ze is, en dat geldt ook voor de Europese regelgeving. Wanneer er alleen maar gekeken wordt naar de binnenlandse emissies, komt 79 procent van wat neerslaat wel degelijk uit de landbouw. Zoals al gezegd verwacht Vlaanderen ook inspanningen van Nederland, en omgekeerd.

Een aantal commissieleden hebben vragen gesteld over de natuurdoelen van de Habitatrichtlijn. Daarbij werd onder andere gepeild naar de mogelijkheid om natuurdoelen te verschuiven, een discussie die in het verleden ook al wel eens is gevoerd. Voor de minister is dit geen optie. De Habitatrichtlijn bestaat sinds 1992 en werd stapsgewijs geïmplementeerd in Vlaanderen. In 2002 werden de grenzen van de SBZ ook aangemeld bij de Europese Commissie door de regering-Dewael. In 2004 werden deze SBZ aanvaard door de Europese Commissie en nadien werden ook de gewestelijke instandhoudingsdoelen goedgekeurd. Dat laatste gebeurde in 2010. Tussen 2010 en 2017 werden de gewestelijke doelen verdeeld over de SBZ. In 2016 en 2017 werd in het Europees Parlement en door de Europese Commissie ook checks uitgevoerd op de Habitatrichtlijn en de vogelrichtlijn. Daaruit bleek dat beide richtlijnen wel degelijk doen waarvoor ze dienen en dus ook niet worden veranderd. In een resolutie in het Europees Parlement uit 2017 stemden alle hier aanwezige partijen voor een versnelde implementatie van de Europese biodiversiteitsstrategie en de daarbij horende Habitatrichtlijn. Bovendien leidt het schuiven met de doelen altijd tot nieuwe gevolgen op de plaats waarheen er eventueel zou geschoven worden.

De minister tracht met deze uitleg duidelijk te maken dat dit dossier ver teruggaat in de tijd en het dus hoog tijd is dat men daarnaar handelt.

De opmerking dat de landbouwsector meer doet dan de industriesector wordt door de minister tegengesproken. Voor de industrie werd in 2019 een luchtbeleidsplan goedgekeurd. Toen werd het omgekeerde beweerd: dat de landbouw niet genoeg zou bijdragen aan dit plan, in tegenstelling tot de industrie. De minister had liever gehad dat men al in het luchtbeleidsplan meer aandacht had gehad voor de landbouw. Maar men heeft toen beslist dat de landbouwsector inspanningen zou moeten leveren naar aanleiding van de aanpak van het stikstofprobleem. En nu is het dus zover: de zaak opnieuw voor ons uitschuiven is geen optie. Dat landbouw zwaarder zou worden aangepakt klopt dus niet met de werkelijkheid, aangezien er ook rekening gehouden moet worden met de maatregelen uit het luchtbeleidsplan. Bovendien moet de NO_x-emissie die vooral afkomstig is van industrie en verkeer ingevolge het G8-scenario afnemen met 45 procent tegen 2030.

De nulbemesting in de strikt beschermde natuurgebieden is inderdaad een belangrijk onderdeel van de PAS. Het gaat daarbij over gebieden binnen een SBZ die bovendien ook een groene gewestbestemming hebben. De minister vraagt zich af of het niet gewoon raar is dat men daar in het verleden bemesting heeft toegelaten. Waardevolle natuur verdient volgens de minister immers bescherming en verdraagt geen bemesting. Maar het verleden kan niet ongedaan gemaakt worden. Bovendien krijgen landbouwers tijd tot 2028 om naar oplossingen te zoeken, zal men ook begeleiding krijgen, wordt er voorzien in een pakket flankerende maatregelen (net zoals bij de rode bedrijven) en ook voor huiskavels wordt er een uitzondering voorzien. Het klopt dat de nulbemesting meer landbouwbedrijven zal treffen dan de lijst van 40 rode bedrijven.

De minister merkt op dat in het verleden is beslist dat men in deze gebieden nog twee generaties langer zou mogen verder bemesten. Voor een aantal gebieden zou dat zelfs tot in het oneindige mogen. Dit ligt niet in de lijn met de beslissingen van de Vlaamse Regering uit 2002, 2010 en 2014 waarbij de natuurdoelen werden

vastgelegd. Als men dergelijke natuurdoelen vastlegt moet men daar ook consequent naar handelen. Duidelijkheid naar eenieder toe: landbouw en natuur is van het grootste belang. Ze merkt op dat er ook bij natuurliefhebbers heel wat frustratie leeft. De minister wil zich graag inzetten om de lijnen terug recht te trekken en consequent te zijn.

Een snelle oprichting van het wetenschappelijk comité is belangrijk zodat de aanbevelingen die men doet wetenschappelijk onderbouwt zijn. Hiermee kan men toestanden zoals in Nederland vermijden. De minister merkt op dat de oprichting mee vervat zit in het MAP, waaraan al een jaar wordt gewerkt. Het zou goed zijn om de passage in kwestie uit het MAP te halen en al te stemmen in het parlement. Een belangrijke kanttekening is dat de kleine (bio)bedrijven niet richting die nieuwe technieken worden gestuurd. Wat de omvang van de veestapel betreft is men bezig aan een hervorming van de NER's.

In respons op de vraag van Bart Van Hulle stelt de minister dat de studies van ILVO en VITO deel uitmaken van de documenten in het openbaar onderzoek.

In respons op de vraag van Bart Dochy stelt de minister dat de regelgeving inzake het VEN is opgenomen in het Natuurdecreet. De bescherming van VEN-gebieden is immers verschillend dan de SBZ-gebieden. In het VEN geldt uitsluitend Vlaamse regelgeving die stelt dat er geen onherstelbare en onvermijdelijke schade moet worden aangetoond. Omdat stikstof er ook schade kan veroorzaken, zal in een individueel dossier ook moeten worden aangetoond dat de stikstofdeposities geen dergelijke schade veroorzaken. In het VEN wordt bijvoorbeeld ook niet gewerkt met zoekzones.

Een deel van de vragen die vandaag gesteld zijn, onder andere over technieken, zullen volgens de minister beter beantwoord worden door de administraties op 18 mei 2022. De minister belooft ook om alle nodige documenten ter beschikking te stellen, alsook de vergunningen.

De minister voegt daaraan toe dat er in 2014 een regeringsbeslissing is genomen waarin gesteld wordt dat rode bedrijven onvergunbaar waren. Ze citeert dat hervergunningen die meer dan 50 procent van de kritische depositie bijdragen aan de depositie op de kritische habitatcel van rechtswege worden verlengd tot 31 december 2016 en daarna niet hervergunbaar zijn. De minister stelt vast dat daar geen gevolg aan is gegeven. Bepaalde dossiers zijn bij de minister in beroep geweest met de nodige druk, maar de minister geeft aan – ondanks de positieve adviezen – daarin zeer terughoudend te zijn geweest. De reden daarvoor is dat verschillende experten de minister zijn komen waarschuwen en de minister dus van bij de start van de legislatuur zeer goed op de hoogt was van het stikstofprobleem. Het zou bijgevolg getuigen van weinig verantwoord beleid om het probleem te laten aanslepen.

De minister concludeert dat de situatie voor de landbouwers heel erg is maar dat het stikstofbad moet worden geleegd. Het stikstofarrest is heel duidelijk en is ook voorgelegd aan experten. Eenieder die een bezwaar heeft, kan dat nu indienen bij het openbaar onderzoek. Nadien is het aan de minister en de administraties om elk bezwaar afzonderlijk en nauwkeurig te bekijken. De minister geeft aan die werkwijze – waarbij bezwaren zeer grondig worden bekeken – ook gevolgd te hebben bij bijvoorbeeld het dossier van de Groene Delle.

De minister roept tot slot op om de vertrouwelijkheid van de gegevens die ter beschikking worden gesteld, te respecteren. Dank gaat ook uit naar de administraties en VITO die bijzonder hard hebben gewerkt om een regeling uit te werken.

1.10. Chris Steenwegen

Chris Steenwegen hoopt op meer duidelijkheid over enkele dossiers op 18 mei, wanneer er een hoorzitting zal zijn met de verschillende administraties.

Hij is blij dat minister Demir gerefereerd heeft naar de oorsprong van het stikstofprobleem, zijnde de Vogelrichtlijn van 1979 en de Habitatrichtlijn van 1992. Die milieu- en natuurwetgeving heeft tot doel de natuur te beschermen. Het is de taak van het parlement om de doelen die daarin vastgelegd zijn, te realiseren. Het is dan ook de vraag of de nieuwe regelgeving ervoor zal zorgen dat die natuurdoelen gehaald worden. Dat moet het voorwerp zijn van deze discussie.

Het lid benadrukt dat de rechtsonzekerheid werd gecreëerd door wetgeving te maken waarvan iedereen wist dat die niet ging standhouden. Diegene die het nu erg vinden dat er rechtsonzekerheid is, hebben daar zelf mee voor gezorgd.

Daarnaast wordt er momenteel bijna louter gefocust op de rode en donkeroranje bedrijven. De totale impact van alle andere bedrijven op de natuur is natuurlijk groter. Daar is te weinig aandacht voor, want ook daar zal veel begeleiding nodig zijn om de landbouwers te helpen om de nodige ingrepen te doen in hun bedrijfsvoering.

Hij wijst er verder op dat indien men bepaalde bedrijven van de rode lijst haalt, er andere bedrijven op de rode lijst zullen komen te staan. Tot grote frustratie van de mensen die vanuit de natuurbeschermingskant het dossier volgen, zijn er grote inspanningen gebeurd om het aantal bedrijven dat op de rode lijst staan, te verminderen.

Men heeft terecht op heel wat manieren gepoogd om de sociaaleconomische impact te verminderen. Anderzijds blijkt uit het pleidooi van de Boerenbond dat 1 op de 3 jobs in de agrovoedingssector bedreigd zou zijn. Hij zou het nuttig vinden voor het debat indien dat cijfer nader toegelicht kan worden.

De afbouw van de varkenssector is een andere doelstelling. Een deel van de stikstofruimte die men wil creëren zal van daaruit moeten komen. In hoeverre zullen varkenshouders echt bereid zijn om eruit te stappen? Voorlopig zijn er bij de VLM nog geen aanvragen binnengekomen. Het is belangrijk dat die doelstelling ook gehaald wordt.

Wat betreft de slapende NER's heeft hij dezelfde bezorgdheid als collega Dochy. Er zijn soms redenen waarom de beschikbare NER's niet volledig zijn ingenomen. Daar moet omzichtig mee omgegaan worden.

Wat de oprichting van een wetenschappelijke denktank betreft, wil Chris Steenwegen nog beklemtonen dat dit in het verleden al is gebeurd. Er is al heel wat wetenschappelijke kennis bij elkaar gebracht om te komen tot waar we vandaag staan.

1.11. Gwendolyn Rutten

Gwendolyn Rutten wijst erop dat de juiste terminologie belangrijk is. De minister sprak in het geval van de boerderij van Averbode dat de passende beoordeling rood was. De spreker dacht, behoudens vergissing, dat de passende beoordeling inhield dat indien men het aantal dieren vermeerdert, de uitstoot zou toenemen. Het bedrijf zelf was oranje. Het gebruik van het woord rood is dus raar want het was een oranje bedrijf.

De minister heeft de beslissing van 2014 voorgelezen, een oranje bedrijf kon weldegelijk nog altijd een vergunning krijgen, alleen kon het ingevolge die vergunning geen rood bedrijf worden. Dat lijkt ook logisch.

Wanneer men dan het advies bekijkt van de administratie (het Agentschap Natuur en Bos) dan stelt die in het vergunningsdossier milderende maatregelen voor en dan staat er zelfs nadrukkelijk te lezen dat "de vergunningsplichtige activiteit mits het nemen van de milderende maatregelen geen betekenisvolle aantasting impliceert voor de instandhoudingsdoelstellingen van de speciale beschermingszone". Dat is de terminologie van het artikel van dwingend recht artikel 6 van de Habitatrichtlijn: "geen betekenisvolle aantasting". Er staat zelfs meer: "de combinatie van alle milderende maatregelen samen maakt dat de uitstoot van verzurende en vermestende deposities van de nieuwe stal normaalgezien lager zal liggen dan de uitstoot volgens de huidige toestand". Met andere woorden, de boerderij van Averbode was een oranje bedrijf dat een advies heeft gekregen waarin staat dat met het nemen van de milderende maatregelen de uitstoot lager zal zijn dan in de oude toestand. Men heeft zelfs berekend tot welk niveau die uitstoot zou dalen en dit opgenomen in de vergunning.

Terminologie is dus belangrijk. De minister heeft dat ook gezegd: ingevolge het inkrimpen van de zoekzones, zijn er bedrijven die oranje waren en die rood geworden zijn. Maar die beslissing dateert van eind 2014, terwijl de passende beoordeling van augustus 2014 dateert.

De spreker betreurt dat de minister nauwelijks is ingegaan op de opmerkingen over de communicatie van de VLM van afgelopen vrijdag.

1.12. Bruno Tobback

Hoe meer Gwendolyn Rutten de abdij van Averbode verdedigt, hoe meer *Bruno Tobback* de indruk krijgt dat de vorige Vlaamse Regering een juridisch wankel vergunningenbeleid heeft gevoerd dat vooral moest dienen om zoveel mogelijk vergunningen toe te kennen en dat weinig rekening heeft gehouden met de gevolgen op de lange termijn. De Vlaamse Regering heeft dus niet verstandig belangen afgewogen in functie van de Vlaamse samenleving, maar heeft gefungeerd als vergunningenfabriek.

De Vlaamse Regering heeft in het stikstofakkoord een begeleide afbouw van de veestapel opgenomen en zal de landbouwers die hun bedrijf stopzetten, vergoeden. Het lid vindt dat een terechte keuze maar vraagt zich af hoeveel vergoedingen er nu zullen betaald worden voor vergunningen die in de vorige regeerperiode nog zijn toegekend. Dat zijn immers dure cadeaus op kosten van de belastingbetaler.

De *voorzitter* vraagt om dat via een schriftelijke vraag op te vragen.

1.13. Tinne Rombouts

Tinne Rombouts betreurt dat de minister op een deel van haar vragen niet antwoordt. Ze lijst op welke vragen er voorlopig onbeantwoord blijven.

De minister stelt dat zij beschikt over een overzichtslijst van de 41 aangeschreven bedrijven, met voor elk van hen de einddatum van de lopende vergunning. Kan de minister dit overzicht bezorgen, alsook door wie en op welke moment deze overzichtslijst aan de minister en/of kabinet werd overgemaakt?

Is de minister bereid om op korte termijn aan de 41 rode bedrijven de bedrijfsspecifieke gegevens te bezorgen waarmee hun impactscore berekend is? Is de minister

bereid om aan alle andere bedrijven de impactscore, zoals vandaag berekend wordt door de overheid, ter informatie te bezorgen?

Men stelt voorop om de 41 rode bedrijven te bezoeken tussen 9 mei en 17 juni. Maar 17 juni is de laatste dag om bezwaar in te dienen. Kan de minister garanderen dat er niet gewacht wordt, maar dat deze bedrijven voor het einde van de maand mei allemaal bezocht worden?

Wat heeft de minister ondernomen in haar beleidsperiode om de zoekzones te verkleinen? Wanneer zal deze oefening volledig afgerond zijn en hoe zal hiermee rekening gehouden worden in het stikstofbeleid?

Waarom worden de aangepaste zoekzonefactoren die vastgelegd zijn bij besluit van de Vlaamse Regering (Instandhoudingsbesluit – 2 augustus 2017) niet toegepast bij de afbakening van de zoekzones?

De minister heeft in antwoord op een schriftelijke vraag aangegeven dat in de periode juli 2021 en oktober 2021 alle rode bedrijven die nog niet in het flankerend beleid waren ingestapt, gecontacteerd zouden zijn. Aan wie heeft de minister (binnen de VLM) deze opdracht gegeven? Welke precieze bedrijven zijn gecontacteerd (graag overzichtslijst). Zijn de besproken bedrijven in Averbode, Lubbeek en Maldegem in die periode gecontacteerd?

Wanneer zullen de mestverwerkingsbedrijven worden ingelicht over enerzijds een mogelijke sluiting of anderzijds het leveren van bijkomende inspanningen?

Op welke manier kunnen de rode bedrijven die een brief hebben gekregen, formeel bezwaar indienen indien zij van mening zijn dat hun impactscore niet klopt? Is dat via het openbaar onderzoek of wordt daar een aparte bezwaarprocedure voor opgestart?

Het stikstofakkoord stelt dat de rode bedrijven vandaag nog altijd beroep kunnen doen op de huidig geldende inrichtingsnota. Dit is ook zo opgenomen in de stukken die in openbaar onderzoek liggen. In de briefwisseling naar de 41 rode bedrijven wordt minstens de schijn gegeven dat de inrichtingsnota van kracht is, maar men momenteel geen aanvraagdossiers kan indienen. In De Afspraak stelde de minister dat een rood bedrijf niet meer oranje kan worden. Kan een rood bedrijf vandaag nog beroep doen op de huidig geldende inrichtingsnota rode bedrijven waarin onder andere ook de optie bedrijfsreconversie (omvorming naar oranje of groen) is opgenomen? Hoe wordt het gelijk speelveld gegarandeerd met de rode bedrijven die in het verleden zijn ingestapt op de huidig van kracht zijnde inrichtingsnota waardoor bedrijven via een bedrijfsreconversie hun impact sterk konden terugdringen tot -50 procent volgens de impactscoretool (oranje of groen).

1.14. Bart Dochy

Bart Dochy merkt op dat de minister wordt verwacht in een andere commissie en dus moet vertrekken. De vragen uit de laatste ronde zullen door de minister schriftelijk worden beantwoord.

1.15. Gwendolyn Rutten

Gwendolyn Rutten vraagt om ook de onbeantwoorde vragen uit de eerste ronde schriftelijk te beantwoorden.

1.16. Minister Zuhal Demir

Minister *Zuhal Demir* benadrukt dat zij altijd bijzonder transparant is geweest maar dat de huidige opeenstapeling van dossiers in haar beleidsdomeinen een snel antwoord op deze vragen onmogelijk maakt. De minister betreurt bovendien bepaalde uitspraken van commissieleden tijdens deze gedachtewisseling.

Bart DOCHY,
voorzitter

Sofie JOOSEN
Tinne ROMBOUTS
Chris STEENWEGEN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ABS	Algemeen Boerensyndicaat
AEA	ammoniak-emissiearme stalsystemen
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
art.	artikel
BWK	biologische waarderingskaart
EMAV	EmissieModel Ammoniak Vlaanderen
GLB	gemeenschappelijk landbouwbeleid
IHD	instandhoudingsdoelstelling
ILVO	Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek
KDW	Kritische DepositieWaarde
MAP	mestactieprogramma (ook wel: mestactieplan)
MER	milieueffectrapport
NER	nutriëntenemissierechten
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
SBZ	speciale beschermingszone
SBZ-H	speciale beschermingszone - Habitatrichtlijngebied
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
VILT	Vlaams Infocentrum Land- en Tuinbouw
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VLAREM	Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
WeComV	Wetenschappelijk Comité Luchtemissies Veeteelt